

FORMOSÍSSIMA

VIOLÈNCIA DE GÈNERE EN L'ADOLESCÈNCIA

GUIA PER A CENTRES EDUCATIUUS
DE SECUNDÀRIA

DIPUTACIÓ DE
VALENCIA

Educació

FORMOSÍSSIMA

Formosíssima,
projecte finançat per

Data de finalització: novembre de 2022

ISBN: 978-84-09-46273-5

Autoria, edició i maquetació
Víctor Soler Penadés

Imatge gràfica i il·lustracions: Ada Díez

Revisió: Sandra Molines Borrás

*«Necessitem gent honesta, autèntica, que no es quede callada
i tinga el valor de posicionar-se davant les injustícies [...] xics
que no es creguen menys homes perquè els diuen que no;
xiques que estimen els seus cossos i no necessiten parelles que les validen;
xics independents de debò amb muscles d'amics sobre els quals poder plorar;
xics i xiques que deixen de costat els models (i imposicions) establerts [...] Necessitem
persones sense sexisme i amb sensibilitat, que entenguen que si el model estreny, és que no és de la seua talla»
(Sanchis Caudet, 2020, p. 49)*

Índex

PREÀMBUL.....	7
QUÈ ÉS FORMOSÍSSIMA I MOTIVACIONS D'ESTA GUIA.....	7
1ª PART. CONTEXTUALITZACIÓ.....	9
1. MARC GENERAL.....	9
2. EL CONCEPTE DE VIOLÈNCIA DE GÈNERE I LA PROBLEMÀTICA QUE VERTEBRA.....	11
2.2. <i>La violència de gènere en l'adolescència</i>	11
La relació entre violència de gènere i la socialització diferenciada homes-dones.....	12
Algunes conseqüències de la violència de gènere.....	14
2.3. <i>Les xarxes socials: possibilitats i riscos</i>	15
2.4. <i>Els perills de no rebre una educació sexual reglada</i>	16
2ª PART. UNITAT DIDÀCTICA I BANC DE RECURSOS.....	19
ACTIVITAT PRELIMINAR. QUÈ ÉS L'AMOR?.....	21
a) <i>Descripció</i>	21
b) <i>Metodologia</i>	21
ACTIVITAT 1. ATENCIÓ, SEMÀFOR! DESMUNTANT EL MITE DE L'AMOR ROMÀNTIC.....	22
a) <i>Descripció</i>	22
b) <i>Metodologia</i>	22
ACTIVITAT 2. RECEPTA DE CUINA PER A UNA RELACIÓ AFECTIVA I AMOROSA SALUDABLE.....	23
a) <i>Descripció</i>	23
b) <i>Metodologia</i>	23
ACTIVITAT 3. <i>FAKE NEWS</i> EN TORN A LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE.....	24
a) <i>Descripció</i>	24
b) <i>Metodologia</i>	24
ACTIVITAT 4. MASCULÍ I FEMENÍ. TRENCANT ESTEREOTIPS.....	25
a) <i>Descripció</i>	25
b) <i>Metodologia</i>	25
ACTIVITAT 5. ...I ARA, PARLEM DE SEXE I DE LA PORNOGRAFIA.....	26
a) <i>Descripció</i>	26
b) <i>Metodologia</i>	26
ACTIVITAT 6. TEATRE-FÒRUM.....	27
a) <i>Descripció</i>	27
b) <i>Metodologia</i>	27
BANC DE RECURSOS SOBRE EL MITE DE L'AMOR ROMÀNTIC I LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE.....	28
a) <i>Recursos audiovisuals</i>	28
Aprendiendo a querer.....	28
Si tu chico te da miedo, cuéntalo.....	28
La mujer, cosa de hombres.....	28
La maleta de Marta.....	29
Te doy mis ojos.....	29
Supervivientes.....	30
El orden de las cosas.....	30
El mal querer.....	30
Me aisló hasta dejarme sola.....	30
Mayoría oprimida.....	31
Compañeras.....	31
b) <i>Recursos bibliogràfics</i>	31
El diario azul de Carlota.....	31
Eso no es amor: 30 retos para trabajar la igualdad.....	32

Prevenir la violencia de género. Orientaciones para el profesorado.....	32
150 canciones para trabajar la prevención de la violencia de género en el marco educativo	32
Si es amor, no duele.....	32
En busca del buen amor	33
El diario violeta de Carlota	33
Materiales para prevenir la violencia contra las mujeres desde el marco educativo. Unidad didáctica para Educación Secundaria	33
Guía didáctica de los cortometrajes “Encuentra el verdadero amor” para la prevención de la violencia de género.....	34
c) Recursos digitales	34
Equitrivia	34
DetectAmor.....	34
La última y definitiva Guía para la detección del Machismo.....	35
La Psico Woman	35
Beldur Barik.....	35
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	36
ANNEXOS.....	39
ANNEX 1. LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE EN XIFRES.....	39
<i>Evolució del nombre de víctimes mortals per violència de gènere a Espanya i la Comunitat Valenciana</i>	<i>39</i>
<i>Quantitat de denúncies i víctimes de violència de gènere</i>	<i>40</i>
<i>Tipus d'infraccions</i>	<i>45</i>
<i>Estadístiques de violència de gènere en l'adolescència</i>	<i>47</i>
<i>Percepcions en torn a la violència de gènere entre la joventut</i>	<i>49</i>
<i>Percepcions i experiències de violència de gènere.....</i>	<i>52</i>

PREÀMBUL

QUÈ ÉS FORMOSÍSSIMA I MOTIVACIONS D'ESTA GUIA

La present guia forma part de Formosíssima, un projecte de la Diputació de València que naix de la col·laboració de diferents institucions i que va adreçat a l'alumnat i el professorat especialment de Secundària, les famílies (Associacions de Famílies de l'Alumnat, Associacions veïnals), l'àmbit de la coeducació, responsables de Coordinació d'Igualtat i Convivència dels centres educatius (CIC), Centres de Formació, Innovació i Recursos Educatius (CEFIRE)... de la província de València.

L'objectiu és fer visible i sensibilitzar sobre una realitat oculta i sovint silenciada com és la violència de gènere en l'adolescència, una etapa que és vital per al desenvolupament fins al punt que les experiències viscudes en aquests anys tenen conseqüències en la resta de la vida.

Per a fer realitat aquest objectiu amb tota la seua complexitat, es fa ús de diferents suports i ferramentes que promouen la interpretació, no sols racional, sinó també emocional, d'aquesta problemàtica social. A més a més, en el procés cal implicar el conjunt de les institucions i marcar el camí per a abordar i dissenyar polítiques públiques que agafen com a punt de referència i guia la realitat i les necessitats de les adolescents que sofreixen la violència de gènere i manquen d'instruments adequats per a detectar-la i enfrontar-la.

En aquest sentit, l'objectiu d'esta guia passa també per servir de material de suport de manera que els centres educatius de Secundària puguin disposar de propostes didàctiques i recursos que ajuden a generar un espai de debat al voltant de la prevenció de la violència de gènere en l'adolescència.

Esta guia s'acompanya del documental "Estime que t'estime", que està protagonitzat per joves d'entre 12 i 16 anys i dirigit a conscienciar al públic adolescent de les principals variables que componen una relació tòxica.

El paper d'escoles i instituts de Secundària és fonamental per a la prevenció i, en eixe sentit, pot aportar molt al trencament de la lògica domini-submissió i els estereotips que ajuden a perpetuar les desigualtats, les diferències sexistes, la violència de gènere i les accions discriminatòries cap a les dones, així com la seua reproducció de generació en generació.

Pel que fa a l'estructura, esta guia està dividida en diverses parts. La primera part servirà de contextualització per a situar la problemàtica i el seu abast. En aquest sentit, s'abordarà breument el marc legal que hi ha al voltant. La segona part, en canvi, proposa una Unitat Didàctica al voltant del mite de l'amor romàntic i la violència de gènere, així com un banc de recursos audiovisuals, bibliogràfics i digitals que puguin ser útils per al professorat de Secundària. Per últim, en annexos es trobaran les estadístiques més significatives relacionades amb la violència de gènere en l'adolescència, com a material addicional de suport. Tot per a contribuir a la conscienciació, donat que visibilitzar la problemàtica és ajudar a previndre-la.

1ª PART.

CONTEXTUALITZACIÓ

1. MARC GENERAL

La Constitució espanyola reconeix el Dret a la vida, a la integritat física i moral de les persones. En eixe sentit, serveix com a marc legal per a la normativa i actuacions relacionades amb la violència de gènere, tant pel que fa a la protecció de les víctimes com pel que fa a la prevenció d'esta problemàtica social. Si al mateix temps parlem de joves adolescents, entren en joc els Drets de la Infància i l'Adolescència, que promouen la igualtat entre xics i xiques (articles 1 i 2), l'interès superior del o la menor (article 3), el dret al desenvolupament i creixement de la persona (article 6), el dret a la protecció contra el maltractament, els abusos i l'explotació (articles 19, 34 i 39), el dret a la salut (article 24), el dret a l'educació (article 28) —que va en línia amb l'article 27 de la Constitució espanyola i que es vulnera quan una adolescent no pot seguir amb normalitat els seus estudis per raó de violència de gènere, amb les conseqüències que això pot dur en termes personals i acadèmics, així com, per extensió, en termes laborals i socials—, entre altres.

Respecte a la Llei 26/2018, de 23 de desembre, de drets i garanties de la infància i l'adolescència, en ella es reconeix en el Títol II Capítol II la Protecció a la vida, a la integritat física i psíquica. A l'article 9, per exemple, es reconeix el dret de xiquetes,

xiquets i adolescents a ser “ben tractats i a ser protegits contra qualsevol forma de violència”, i l’article 10 parla de l’abordatge integral de la violència contra la infància i l’adolescència, establint la necessitat de protocols a este respecte basats “en la prevenció, la protecció, l’atenció i la reparació a les víctimes”.

Dit açò, quan es parla de violència de gènere, les lleis, els protocols o les mesures d’atenció estan majoritàriament pensades per a les dones adultes. Ni tan sols comptem amb suficients dades estadístiques, tampoc en l’adolescència (veure Annex 1), a pesar del fet que en moltes ocasions les relacions afectives que protagonitzen estan carregades de violència psicològica, física i/o sexual, i els instruments existents per a prevenir, atendre o derivar a les menors, tot i que són valuosos i necessaris, poden en ocasions resultar insuficients. En paraules de Ruiz Repullo (2016):

Encara que no existisquen dades estadístiques que mostren un augment de la violència de gènere en les relacions amoroses adolescents durant els últims anys, la realitat és que no s’ha trencat la transmissió generacional de la violència contra les dones: les més joves continuen sent víctimes d’un sistema patriarcal que està lluny d’haver mort. Si bé els canvis en les últimes dècades han anat desdibuixant moltes de les discriminacions, estereotips i rols de gènere, el sistema patriarcal continua vigent, adaptant-se als nous temps [...], actualitzant els seus pressupostos (p. 626)

No és fàcil saber quanta violència de gènere entre adolescents hi ha. Aquesta violència, com tantes altres, se silencia i s’oculta. A més, les adolescents tenen menys experiència i eines per a identificar la violència emocional o psicològica. Com ocorre amb altres formes de violència, la resposta de l’entorn davant un cas de violència de gènere entre adolescents determina en gran part les seues conseqüències. Creure i fer costat a les víctimes, protegir-les, treballar amb els agressors i donar eines adequades són accions determinants per a previndre i controlar la violència i els seus efectes en una etapa vital tan transcendental com és l’adolescència.

Els i les adolescents viuen a les nostres ciutats, i estan formant-se als nostres centres educatius. Arribar a ells i elles, a la comunitat educativa i a la ciutadania en general, és un primer pas per a actuar contra la violència de gènere que també sofreixen les adolescents. Per això, la prevenció i una intervenció primerenca adequada és fonamental per a mitigar les conseqüències que puga tenir aquest tipus de violència.

2. EL CONCEPTE DE VIOLÈNCIA DE GÈNERE I LA PROBLEMÀTICA QUE VERTEBRA

La violència de gènere és una xacra social i definir este terme és *per se* un assumpte que genera controvèrsia (Urbano Ángel, 2020). De totes les definicions que hi ha, s'ha optat per la contemplada pel Consell d'Europa sobre Prevenció i Lluita contra la Violència sobre les Dones i la Violència Domèstica en el Conveni d'Istanbul de 2011:

[La violència de gènere suposa una] violació dels drets humans i una forma de discriminació contra les dones, i designarà tots els actes de violència basats en el gènere que impliquen o poden implicar per a les dones danys o sofriments de naturalesa física, sexual, psicològica o econòmica, incloses les amenaces de realitzar aquests actes, la coacció o la privació arbitrària de llibertat, en la vida pública o privada.

Este conveni té caràcter vinculant per a Espanya des de la seua ratificació l'any 2014 (Díaz-Aguado, 2021) i la definició que ofereix recull un ventall molt ample de situacions, a més de posar de relleu que estem davant un fenomen que sovint va dirigit contra les dones i pel fet de ser dones, la qual cosa explica per què moltes vegades es parla directament de violència masclista exercida per homes contra dones. En esta mateixa línia, l'Observatori contra la violència domèstica i de gènere del Consell General del Poder Judicial, des de 2018, contempla en este concepte "tots aquells delictes o agressions que un home puga cometre contra una dona pel fet de ser-ho" (Urbano Ángel, 2020, p. 41).

No és casual que, quan es parla de violència de gènere, la qüestió s'identifique amb la violència contra la dona. És cert que no es tracta de victimitzar sempre a les dones i culpabilitzar sempre als homes, però el fet que la violència de gènere afecte en molta major mesura a les dones és una realitat que es veu clarament a les estadístiques i no podem passar-la per alt.

2.2. La violència de gènere en l'adolescència

La violència de gènere pot ser de caràcter físic, sexual, psicològic o econòmic, incloent l'assetjament sexual, la coacció o la privació de llibertat. Pel que fa a l'àmbit, no es dona solament dins l'àmbit domèstic ni per part de la parella o ex-parella, sinó en altres molt diversos, en espais públics, al carrer o a través de les tecnologies (Ruiz Repullo, 2016). Sobre l'assetjament sexual, García Carpintero, Ruiz Repullo & Romo Avilés (2019) sostenen que este es dona en un marc de relacions en el qual els xics solen agafar el rol

d'assetjar i d'insistir fins aconseguir el que volen –donat que com a homes han de ser “satisfets”–, mentre elles es neguen o protesten, al temps que han d'assolir el rol d'haver d'agradar als homes, i, en cas de fer finalment el que volen ells, també tenen la responsabilitat de “controlar” el que puga passar. Eixe és el joc que sembla formar part de “l'eròtica del poder”.

Estes conductes, incloent aquelles actituds que poden considerar-se intrusives (com ara paraules grolleres, xiulades, o burles), poden agreujar-se quan hi ha pel mig consum normalitzat d'alcohol o altres substàncies (a la nit, per exemple, i més o menys freqüents segons zones) (García Carpintero, Ruiz Repullo & Romo Avilés, 2019; Romo Avilés, García Carpintero & Pavón Benítez, 2019).

En l'adolescència sovint es pot trobar com a elements que configuren la violència de gènere dins la parella la violència emocional, de control i de domini, que poden donar-se o no junt amb la violència física i sexual (Díaz-Aguado, 2021). De fet, el control coercitiu i l'abús emocional solen caracteritzar les primeres fases d'una relació tòxica. Això inclou accions que de manera coercitiva obliguen a la víctima a fer coses que en el fons no desitja fer, com ara trencar la relació amb amistats que ja es tenien amb anterioritat, amb la família o amb el treball, o atacant i fent malbé l'autoestima de la víctima quan s'oposa als designis de la parella.

El problema és major quan de vegades hi ha dificultats per a reconèixer que la violència de control és violència de gènere, tant quan es dona de manera presencial com quan es dona mitjançant noves tecnologies. Quan es tracta de comportaments violents, segons De Miguel Luken (2015), estos solen acompanyar-se d'altres conductes totalment oposades i que ajuden a convèncer a la víctima que la violència no tornarà a produir-se. Això és així especialment quan hi ha un vincle afectiu fort entre agressor i víctima. Quan no és fort o està en perill, solen sorgir les amenaces i els xantatges, especialment en fases més avançades.

La relació entre violència de gènere i la socialització diferenciada homes-dones

Existeix una relació entre la violència de gènere i els efectes que produeix la socialització diferenciada homes-dones (Sanchis Caudet, 2014). En el cas de les dones, esta socialització suposa l'aprenentatge de missatges plenament vinculats al mite de l'amor romàntic com són els següents:

- Les dones han de tindre por perquè la por farà que eviten situacions de perill. En eixe sentit, cal que tornen abans a casa, que vigilen la roba que es posen, que no beguen ni vagen a determinats llocs, etcètera.

- Les dones necessiten protecció.
- Les dones han d'educar-se per a la maternitat, cuidar el físic i ser atractives per a ells.

El missatge de la por no sembla partir de males intencions. Per un costat, per a les dones pretén ser un missatge d'alerta, però per l'altre els arrenca el dret a estar a soles, retalla la seua llibertat i autonomia, el seu dret al plaer i a fer coses, a més d'acabar exposant-les a més situacions perilloses, en lloc de previndre-les, i culpabilitzant-les quan ocorre alguna d'eixes situacions: “Mostra d'això és que quan pateixen una agressió, se les culpa per haver trencat el model de feminitat tradicional” (Brownmiller, citat a Sanchis Caudet, 2014, p. 27).

El missatge de la por alimenta el missatge relatiu a la suposada necessitat de protecció que necessiten les dones, i este últim complementa la idea de debilitat i fragilitat associada a la feminitat i a les dones, així com la idea del paper que suposadament han de complir els homes de protegir-les de qualsevol perill.

Pel que fa al tercer missatge, té com a conseqüència la renúncia a tot plaer. Seguint amb Sanchis Caudet (2014), la idea d'haver de ser atractives per a ells en tot moment i sense importar les circumstàncies potencia el nivell d'autoexigència de la dona i els seus complexos, perjudicant la seua autoestima. Paral·lelament, el sexe esdevé un sacrifici, un deute que es té amb la parella i que guarda relació amb el mite de l'amor romàntic, mite que sembla justificar que ella haja de suportar qualsevol actitud abusiva de la seua parella (eixe “príncep blau” que em completa i que duia tant de temps esperant), amb la promesa eterna que l'amor ho pot tot i que ell acabarà canviant amb el temps. Seguint amb la renúncia al plaer i al jo, les dones són educades per a ser mares, donant-los el rol permanent d'haver de cuidar als altres i oblidar-se de les seues pròpies necessitats i anhels.

Pel que fa als homes, a ells queda reservat l'espai públic, és a dir, l'àmbit del treball, de la guerra, de la política, etcètera, un àmbit on es potencia l'autonomia i la presa de decisions. És un espai socialment prou mes valorat que el privat, que queda més associat al paper de la dona (la cura de la casa, de les filles i fills i de la resta de persones dependents que hi haja al seu entorn). La idea de masculinitat en la qual creixen els homes des de la seua infantesa els transmet missatges com els següents:

- Els homes han de protegir a les dones, al temps que han de ser cuidats per elles.
- L'afectivitat i els sentiments són cosa de dones, no d'homes.
- Els homes han de saber imposar-se, ser forts i violents.

Sobre el primer punt ja s'ha parlat i completa la visió social que afirma que les dones necessiten protecció perquè són dèbils i fràgils. Respecte al segon, suposa que els homes

han d'estar castrats des del punt de vista afectiu i empàtic, la qual cosa té implicacions molt fortes (i greus) en relació amb el ventall d'opcions que els homes, en el seu dia a dia, tenen en matèria d'estratègies emocionals i gestió de conflictes. Estes estratègies i formes de gestionar acaben basant-se en hostilitat i ira, la qual cosa acompanya al tercer punt.

El missatge "els homes han de saber imposar-se, ser forts i violents" passa per naturalitzar la violència en ells i en la idea de masculinitat tradicional que hi ha a l'imaginari col·lectiu: "la sexualitat masculina és perillosa i incontrolable per naturalesa. [...] la violència masculina és natural [i constitueix la manera natural] de resoldre els conflictes i de comportar-se" (Sanchis Caudet, 2014, pp.27-28).

Algunes conseqüències de la violència de gènere

Amb tot, l'Organització Mundial de la Salut (2013) adverteix davant les conseqüències de la violència de gènere en les dones, unes conseqüències que afecten la seua salut mental i física, i que poden derivar en ansietat, estrès crònic, major probabilitat de conductes de risc (consum d'alcohol, drogues, mal ús de noves tecnologies), baixa autoestima, irritabilitat, canvis d'ànim o pensaments de suïcidi.

Cal tenir en compte que a estes situacions s'afegeix el fet que parlem de l'adolescència, una etapa fonamental per a la configuració de la personalitat i la identitat, les actituds, les relacions amb persones del mateix sexe i amb l'oposat, una etapa en la qual es posen en qüestió els valors apresos dins la família, on s'interpreta allò aprés i allò que se'ls ofereix, en un procés de recerca de l'autonomia personal i la independència on els grups de referència solen ser externs a la família (Urbano Ángel, 2020).

Estudis centrats en l'adolescència de 13 a 20 anys a Espanya, concretament els de Díaz-Aguado Jalón, Martínez Arias & Martínez Babarro (2020, 2014), assenyalen majors probabilitats de tindre dificultats acadèmiques en les xiques quan han passat o estan passant per una situació de violència de gènere amb la parella. A eixes dificultats s'afegeixen les dificultats a l'hora de relacionar-se i integrar-se entre els seus iguals, a més de tindre una autoestima més baixa que aquelles altres xiques que no han passat per una situació semblant. El que fan estes conseqüències és agreujar la situació i fer més difícil eixir d'ella per part de les víctimes, la qual cosa acaba reproduint i perpetuant el problema.

2.3. Les xarxes socials: possibilitats i riscos

Arribades i arribats a este punt, cal dedicar un espai al paper de les noves tecnologies, l'ús dels telèfons mòbils i les xarxes socials, tenint en compte que esdevenen un canal de comunicació i de relació fonamental especialment en l'adolescència.

Vivim en la societat de la informació i el coneixement, on les noves tecnologies, les xarxes socials i Internet en general han revolucionat la manera de comunicar-nos i de relacionar-nos. Estes ferramentes poden resultar molt útils, en la mesura que agilitzen i faciliten la comunicació en un món marcat per la globalització.

Al mateix temps, són una finestra molt valuosa per a fer visibles col·lectius que actúen a favor de la igualtat de gènere i el respecte cap a la diversitat, trencant amb el sexisme imperant i amb els models corporals tradicionals, o donant a conèixer noves i nous referents del feminisme o d'una masculinitat i una feminitat alternatives. En paraules de Sanchis Caudet (2014):

Hem d'apropar-nos a les xiques donant missatges positius: «el teu cos és teu i tens dret a decidir què fer amb ell, com vestir-te i com mostrar-te». Tenim dret al plaer, a ocupar l'espai públic i a viure sense violència (p. 33).

Les noves tecnologies són ferramentes molt útils i valuoses per a difondre este tipus de missatges i per a la transformació social. Al mateix temps, però, les noves tecnologies també amaguen perills que cal vigilar. La Delegació de Govern contra la Violència de Gènere (s.d.) adverteix al voltant de la violència de gènere digital.

Torres Alberó (2014) parla, per exemple, del ciberassetjament com a forma d'exercir la violència de gènere en l'actualitat. En si mateixa, per a persones que han mantés o mantenen en l'actualitat una relació de caràcter afectiu, l'assetjament és en si mateixa una manera molt clara de limitar la llibertat a través de relacions de dominació-subordinació. Això inclou humiliacions que atempten contra la imatge pública de la persona, la seua intimitat i la seua privacitat.

Este fenomen és gradual i es produeix en la distància que permeten les xarxes socials, que és terreny ben conegut per les noves generacions —terreny per al qual són considerades i considerats nadius digitals i en el qual no troben limitacions que sí tindrien en altres contextos—. D'esta manera, accions com l'intercanvi d'informació privada, incloent imatges, acaben no sent vistes com un perill real, però el perill existeix, i moltes vegades es tradueix en invasions de la intimitat, enviament reiterat i recurrent de missatges i peticions que acaben produint por real en la víctima, especialment quan hi ha possibilitat de coincidència física amb l'agressor. Paral·lelament, les noves tecnologies no afecten de la mateixa manera a xics que a xiques:

Per a ells ser gravats en estat embriac o poses promíscues no afecta a la seua reputació, en tot cas, solen considerar-ho divertit i un indicador del seu paper protagonista en la festa; per a les xiques, si això ocorre, la imatge que projectarien dins del grup en les mateixes circumstàncies seria negativa i pejorativa (García Carpintero, Ruiz Repullo & Romo Avilés, 2019, p. 345).

Al mateix temps, el fet de moure's en terreny digital fa que siga més difícil tancar per complet una relació que no es vol seguir endavant. La situació, en estos casos, pot engrandir la pressió psicològica i arribar a un control social insuportable, en la mesura que l'agressor consulta i invadeix regularment les xarxes socials de la víctima; o publique informació privada de la víctima sense consentiment a pàgines web on siga objecte d'estigmatització i humiliació; o inicié rumors (falsos o no) sobre determinades conductes de la víctima que poden ser objecte d'atacs i burles per part de terceres persones. Les pràctiques d'assetjament digital són molt diverses i inclouen també el *grooming* o assetjament sexual a menors, que sovint comença contactant amb la víctima utilitzant perfils falsos per a aconseguir informació o imatges privades i, una vegada aconseguit l'objectiu, procedir a xantatge i amenaces per a sotmetre-la i fer més gran la seua sensació de vulnerabilitat (Romo Avilés, García Carpintero & Pavón Benítez, 2019).

2.4. Els perills de no rebre una educació sexual reglada

No educar en la igualtat és un perill en si mateixa, tal com s'ha anat veient, però també ho és deixar la sexualitat i en concret l'educació sexual com a terreny tabú, perquè si l'educació sexual no està reglada o no es tracta obertament amb cura i responsabilitat, queda en mans de l'arbitrarietat que ofereixen canals informals que es poden trobar a les xarxes socials i a Internet i que sovint queden molt allunyats de respectar el principi d'igualtat de gènere.

En este cas, es parla de la pornografia i la violència sexual que sol acompanyar-la (Sánchez Rubio, 2021). L'accés a Internet es produeix cada vegada a edats més primerenques. L'edat en la qual comença el consum de pornografia no està clar i resulta difícil de determinar. Vélez Barquilla (2022) assenyala els 14 anys, mentre que Gil Irastorza (2021) parla dels 8 anys com l'edat en la qual comença a accedir-se per primera vegada a vídeos o imatges de caràcter pornogràfic, moltes vegades sense intenció de buscar-los.

Les conseqüències d'este fet són molt diverses, però per a entendre-les cal tenir en compte que **la pornografia, siga consumida de manera directa (per la persona mateixa) com indirecta (perquè el grup d'iguals siga consumidor de pornografia), s'agafa com a punt de referència per a l'aprenentatge de la sexualitat i acaba configurant el desig**

sexual en l'adolescència (Vélez Barquilla, 2022), contribuint també a la producció i reproducció d'una determinada imatge social dels rols sexuals:

[...] La pornografia, encara que no és l'única, forma part de la construcció i reproducció de la imatge social sobre les dones, perquè aquestes s'entenen com a objectes passius que reben la violència sexual emesa per part dels homes, subjectes actius amb el poder de dominar-les en el pla sexual i en la resta dels àmbits. A través de les violències observades i mitjançant el finançament dels rols sexuals sexistes manifestats, allò sexual adquireix una rellevància major respecte a allò afectiu, eliminant quasi per complet aquesta dimensió afectiva (Sáez González, 2022, p. 256).

La pornografia crea i recrea una normativa sexual, un model sexual hegemònic (Sanchis Caudet, 2020; Ruiz Repullo, 2019), basat en el que De Miguel Álvarez (2021) anomena la “cultura de la violència sexual”, una cultura en la qual està normalitzat l'assetjament, l'abús, la violència sexual física i verbal, així com el fet de trobar plaer en el patiment de la víctima, baix l'erotisme fictici del menyspreu i la humiliació constant. La idea de masculinitat que ajuda a produir i reproduir la pornografia que consumeix l'adolescència es basa en eixa cultura de la violència sexual i en la posició de dominació hegemònica — patriarcal— dels homes sobre les dones. És la idea dels homes com “sementals capaços de satisfer sexualment a varies dones” (Gil Irastorza, 2021, p. 591)

La idea de feminitat, en canvi, suposa assumir una posició de subordinació en la qual la dona ha de complir els desitjos sexuals dels homes. Estos dos rols sexuals, clarament delimitats i complementaris entre si, es mostren dins la pornografia, tal com s'ha dit, baix un vel d'erotisme i plaer ficticis que contribueixen al fet que acabe passant-se per alt la violència sexual que amaga:

En la majoria dels vídeos veuran a dones sotmeses, denigrades, agredides, hipersexualitzades i cosificades, i en algunes ocasions els menors s'adonaran d'això i sabran reconèixer part de la violència, però en la majoria dels casos no serà així, perquè la pornografia s'encarrega d'erotitzar situacions que si es donaren en un altre context es considerarien agressions sexuals (Gil Irastorza, 2021, p. 590).

La pornografia ensenya a les dones que són el “segon sexe”, a més d'un model físic també hegemònic i una manera de ser suposadament femenina basada en la seua infantilització i en actuar com si foren éssers no pensants i passius que volen ser i han de ser sotmesos per naturalesa. Açò últim fa referència al que es coneix com “sexualització de la infància i pedofilialització de la pornografia” (De Miguel Álvarez, 2021). Estos missatges, implícits o explícits, legitimen el fet que la dona ha de donar plaer sense importar els mitjans ni les conseqüències. Elles han de ser “submises que gaudeixen del sotmetiment i del càstig físic als quals ells les sotmeten” (Gil Irastorza, 2021, p. 591).

Pel que fa a ser considerades com a “segon sexe”, sexe subordinat i considerat biològica i socialment com inferior (Sáez-González, 2022), és fàcil veure que este punt té conseqüències molt greus, en la mesura que resta drets i llibertats a les dones (des del punt de vista civil, polític, sexual...). Les dones esdevenen instruments sexuals i de reproducció, a més de proveïdores de plaer i cuidadores per als homes, que són considerats legítimament com el primer sexe.

Dit açò, la pornografia com no-educació sexual ens afecta a totes i a tots, a xics i a xiques, en la mesura que atempta contra la igualtat real i ens allunya del sexe oposat, a més de potenciar la irresponsabilitat dels homes en l'àmbit reproductiu (cura de la casa, de filles, fills i persones dependents, i resta de tasques domèstiques) (Vélez Barquilla, 2022).

Els menors i adolescents són especialment vulnerables a la pornografia, tal com ja s'ha mencionat, i acaben naturalitzant un tipus de normativa o model sexual hegemònic que té conseqüències molt greus per al futur, com per exemple el fet de no utilitzar preservatiu en les relacions, la qual cosa és un risc afegit per a la seua salut. A més a més, segons Gil Irastorza (2021):

crea addicció i produeix problemes psicològics severos, que en la majoria dels casos necessiten de teràpia, perquè molts joves no són capaços d'excitar-se amb les seues parelles, ja que només els exciten les pràctiques violentes que veuen en la pornografia i que les seues parelles no volen a dur a terme (p. 591).

Amb tot, és necessari apostar per polítiques públiques que garantisquen una educació sexual i afectiva reglada, obligatòria i plenament incorporada en tots els nivells educatius, per a menors i també per a les seues famílies, una educació que incloga informació actualitzada, adaptada a cada edat, que es corresponga amb la realitat i que responga a necessitats reals. Solament així s'aconseguirà compensar la desinformació que suposa la pornografia, contribuint a formar persones crítiques i conscients que sàpiguen relacionar-se entre sí des del respecte i la igualtat (Vélez Barquilla, 2022; Gil Irastorza, 2021). En paraules de Sanchis Caudet (2020), “desnaturalitzar la violència, i desvetllar-ne els costos, és un objectiu educatiu prioritari” (p. 47).

2ª PART.

UNITAT DIDÀCTICA I BANC DE RECURSOS

En esta segona part s'ofereix una unitat didàctica, així com tot un banc de recursos sobre la violència de gènere i el mite de l'amor romàntic. Alimentada i impulsada per les representacions socials que ens arriben des dels mitjans de comunicació, la publicitat, el cinema o la literatura, la idea d'amor romàntic s'acompanya moltes vegades d'elements positius i idealitzats que la fan socialment atractiva, especialment a l'etapa de l'adolescència.

Malgrat això, l'amor romàntic esdevé un mite i, com a tal, és una simplificació de la realitat, una creença que, encara que esbiaixada i naturalitzada, és donada per vàlida en la mesura que resulta legitimada i acceptada per la societat que ens envolta i, per tant, exerceix una gran influència sobre les persones que creuen en ella (Ruiz Repullo, 2016, 2014, 2011).

En eixe sentit, el mite de l'amor romàntic pot materialitzar-se en relacions tòxiques que suposen un risc i que poden dur a situacions de violència de gènere que, si s'atén a les xifres estadístiques, afecten en major grau a les dones (amb una diferència més que notable respecte als homes). Això és així perquè el mite de l'amor romàntic genera unes expectatives dins la parella que fan difícil la prevenció de relacions tòxiques. Una bona

manera de previndre i fer front a la violència de gènere en l'adolescència és organitzar activitats i dinàmiques que ajuden a la conscienciació. Amb este objectiu es proposa la realització de les següents activitats, algunes de les quals podrien fer-se seguides en una mateixa sessió:

- Activitat preliminar. Què és l'amor?
- Activitat 1. Atenció, semàfor! Desmuntant el mite de l'amor romàntic
- Activitat 2. Recepta de cuina per a una relació afectiva i amorosa saludable
- Activitat 3. *Fake News* en torn a la violència de gènere
- Activitat 4. Masculí i femení. Trencant estereotips
- Activitat 5. ...i ara, parlem de sexe i de pornografia
- Activitat 6. Teatre-fòrum

És necessari establir la següent **REGLA GENERAL per a totes les dinàmiques**: en els debats que es generen cal escoltar i respectar als companys i companyes a l'hora d'intervindre, a més de respectar el torn de paraula. Les opinions seran molt diverses i podran ser més discutibles o no, però cal respectar a les persones per damunt de tot.

L'aplicació d'esta unitat didàctica s'hauria de combinar amb la **visualització del documental *Estime que t'estime*** que forma part també del projecte Formosíssima. Dirigit i guionitzat per Paqui Méndez i Sandra Molines, i comptant amb la col·laboració de professorat i alumnat de l'IES Almussafes, l'IES Benicalap i l'IES El Grau (València), este documental busca l'erradicació de la violència de gènere en l'adolescència, i com a tal, és una ferramenta fonamental per a treballar amb adolescents la construcció de relacions sanes.

A més a més, cal dir que la posada en marxa de les activitats proposades caldria acompanyar-se amb l'activació de **bones pràctiques metodològiques** com a part intrínseca de la vida quotidiana dels centres escolars. **Com a exemple de bona pràctica està l'aplicada a l'IES Benicalap i que s'anomena "Femení plural, masculí plural", que consisteix en generar espais dialògics i segurs que s'organitzen en hores d'esplai amb l'objectiu que les i els joves aprenguen a escoltar i a expressar-se sense por a ser jutjades i jutjats o a no ser escoltades i escoltats pels seus iguals.** Els temes tractats són del seu interès i aborden assumptes davant els quals normalment no senten la llibertat ni la confiança de parlar a casa ni en el context de l'aula o el pati amb companyes i companys. Per últim, s'incorpora un banc de recursos que poden ser valuosos per a treballar el mite de l'amor romàntic i combatre la violència de gènere des de centres de Secundària.

ACTIVITAT PRELIMINAR. QUÈ ÉS L'AMOR?

a) Descripció

Per a començar esta unitat didàctica, es posa una activitat preliminar consistent en llançar a l'alumnat un seguit de preguntes bàsiques: Què és l'amor? A què l'associen? A quins elements vinculen la seua idea d'amor? Estes primeres preguntes ajudaran a arribar a les representacions socials que tenen al respecte, així com a tindre un primer contacte amb la temàtica.

Duració: 10 minuts.

b) Metodologia

Per a dur a terme esta primera part, hi ha diverses opcions:

- Podem repartir fulls i que l'alumnat anote les respostes i després les compartisquen en veu alta amb el grup.
- Podem llançar les preguntes i anar recollint les respostes directament a una pissarra, segons els mitjans dels quals disposem.

Depenent de la quantitat d'alumnat participant, podrien formar-se xicotets grups per a consensuar entre elles i ells les idees que després vulguen transmetre al grup general.

Per altra banda, en lloc de pissarra podria utilitzar-se alguna aplicació que permetia projectar núvols de paraules en temps real (Mentimeter, per exemple), sempre i quan l'alumnat dispose de connexió a Internet i dispositius mòbils que permeten l'ús d'esta aplicació. D'aquesta manera, les respostes quedarien automàticament projectades a la vista de tots i totes, podent reprendre totes elles novament en la resta d'activitats.

OBJECTIUS

Accedir a les representacions socials que l'alumnat té sobre la idea d'amor

MATERIALS NECESSARIS

Fulls, bolígrafs, pissarra i guix (o projector, aplicació per a fer núvols de paraules i dispositius mòbils)

ACTIVITAT 1. ATENCIÓ, SEMÀFOR! DESMUNTANT EL MITE DE L'AMOR ROMÀNTIC

a) Descripció

Esta activitat està basada en una de les que es proposen a Urbano Àngel (2020), concretament la dissenyada per a l'alumnat de tercer curs d'ESO (encara que aplicable a altres cursos). Està vinculada directament amb el mite de l'amor romàntic i consisteix en desmuntar-lo mitjançant una dinàmica de pregunta-resposta i debat.

Duració: 30 minuts.

b) Metodologia

Per a dur a terme esta activitat, cal repartir en primer lloc targetes de color verd, de color roig i de color groc (una de cada color per persona). A continuació, es projecten a classe (o es diuen en veu alta, segons els mitjans dels quals disposem) una sèrie de frases relacionades amb l'amor.

L'alumnat ha d'interpretar-les dins el context d'una relació de parella mostrant targeta verda, roja o groga en funció de si està d'acord amb ella, no ho està o es troba indecís ("sí, però no", o "no, però sí"). Apareix ací el concepte de *Red Flag* o línies roges dins una relació. Poden anotar-se les opinions concretes al revers de cada targeta. Les opinions de l'alumnat es veuran clarament quan trien quina targeta mostrar, per la qual cosa caldrà recordar que cal respectar la visió que una persona pugui tindre en un inici, així com la importància d'escoltar tots els arguments. És important fomentar el debat i fer que siga constructiu. A l'hora d'intervindre i d'exposar els arguments de cadascú, es pot fer que comencen tres persones que hagen votat colors diferents, i a partir d'ahí anar afegint nous arguments a favor o en contra.

EXEMPLES DE FRASES

L'amor ho pot tot

L'amor tot ho perdona (si realment vols a l'altra persona, la perdonaràs)

L'amor pot fer canviar a les persones

L'amor és passió eterna

Els pols oposats s'atrauen (de l'odi a l'amor solament hi ha un pas)

L'amor és trobar la teua mitja taronja

L'amor és cosa del destí

L'amor és l'única font de felicitat possible

L'amor no pot donar-se mai entre més de dues persones

L'amor és possessió

La gelosia és una prova d'amor

Si dins una relació hi ha problemes, no hi ha amor

Amb l'amor deixem de ser dos i passem a ser una sola persona

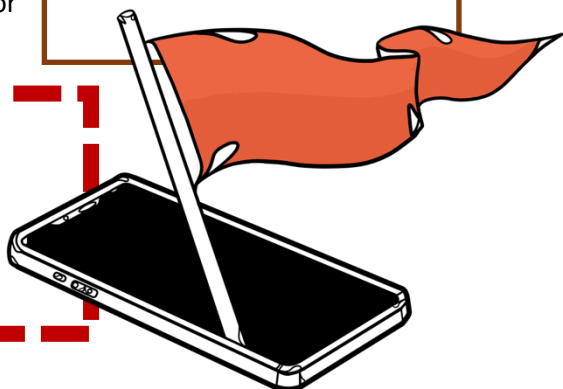
L'amor verdader i passional sols s'experimenta una vegada

OBJECTIUS

Desmuntar el mite de l'amor romàntic

MATERIALS NECESSARIS

Targetes (en verd, roig i groc)
Projector (opcional)

ACTIVITAT 2. RECEPTA DE CUINA PER A UNA RELACIÓ AFECTIVA I AMOROSA SALUDABLE

a) Descripció

Una vegada hem tractat elements associats al mite de l'amor romàntic, és moment de pensar en els ingredients que necessitem per a construir una relació afectiva i amorosa saludable. Esta activitat està basada en una altra titulada "Recepta de cuina", desenvolupada per Sandra Molines.

Duració: 20 minuts.

b) Metodologia

L'activitat és molt senzilla. Es tracta de pensar, primer individualment i després en grup, quins ingredients serien necessaris per a tindre una relació saludable amb la parella. Per a fer-ho es repartiran fulls, on cadascú podrà posar els ingredients que considere.

De manera opcional, podria fer-se que l'alumnat complete les següents frases:

- PER A MI, EL MÉS IMPORTANT EN UNA PARELLA ÉS...
- JO EN UNA PARELLA MAI PERMITIRIA...

Quan acabe la fase de redacció individual d'ingredients, passem a posar-ho en comú, de nou iniciant un

OBJECTIUS

Repensar els ingredients bàsics per a una relació saludable

MATERIALS NECESSARIS

Fulls, bolígrafs, pissarra i guix

debat que respecte les regles bàsiques establertes.

També en funció de la quantitat d'alumnat que hi participe, podem valorar la possibilitat de fer que preparen la seua recepta individualment o per parelles en una primera fase.

ACTIVITAT 3. *FAKE NEWS* EN TORN A LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

a) Descripció

Esta activitat està basada en una de les que l'IES Benicalap incorpora a la seua Memòria d'Activitats per a la Promoció de la Igualtat del curs 2020-21. Es tracta de buscar *Fake News* al voltant de la violència de gènere, per a fomentar l'esperit crític i l'habilitat per a detectar notícies falses o qualsevol altra font d'informació que incorpore elements que siguen falsos o que promoguen la desinformació sobre esta problemàtica.

Duració: 40 minuts.

b) Metodologia

A classe es tracta de fer un exercici de recerca de notícies o informacions

relacionades amb la violència de gènere, fent ús de mitjans diversos: per exemple, premsa escrita o digital, blogs, o vídeos virals de qualsevol plataforma (Instagram, YouTube, TikTok, etcètera).

En xicotets grups es fa una selecció i s'identifiquen en elles els elements que són falsos. A partir d'ella, cada grup farà cartells on s'exposen les notícies falses o els elements desinformatadors i al costat, la notícia o informació verdadera per a comentar-les a classe o mitjançant exposició oberta dirigida a tot l'institut.

OBJECTIUS

Fomentar l'esperit crític i l'habilitat per a detectar notícies falses o elements desinformatadors als mitjans

MATERIALS NECESSARIS

Connexió a Internet per a fer recerca de notícies i altres informacions, possibilitat d'impressió, cartolines i materials que ajuden a la composició artística dels cartells

ACTIVITAT 4. MASCULÍ I FEMENÍ. TRENCANT ESTEREOTIPS

a) Descripció

Esta activitat busca trencar els estereotips que hi ha al voltant d'allò que suposadament és masculí i allò que suposadament és femení, partint de l'imaginari col·lectiu que ens aporta l'alumnat i els mitjans de comunicació. El

gènere és una construcció social, així com les expectatives que a nivell social es projecten sobre el que es suposa que és propi d'homes i el que es suposa que és propi de dones.

Duració: 30 minuts.

b) Metodologia

En una primera fase, en xicotets grups, la classe ha d'aportar idees al voltant del que significa ser masculí i el que significa ser femení, quins rols associem a les dones o als homes, i el seu paper dins la

parella. Es repartiran revistes on apareguen imatges estereotipades d'homes i de dones. Això ajudarà a una anàlisi amb més profunditat.

A continuació, és moment de compartir-ho amb la classe i generar debat des de les pròpies experiències. Caldria parlar també sobre la diferència entre sexe i gènere.

En una segona fase, de nou, en xicotets grups, han de pensar en el model de masculinitat i feminitat que seria desitjable per a elles i ells.

Esta última reflexió serà també objecte de debat per al grup-classe de manera conjunta, tenint en compte que la masculinitat tampoc és exclusiva dels homes ni la feminitat de les dones, sinó que totes i tots tenim una part masculina i una altra femenina.

OBJECTIUS

Trobar formes de feminitat i masculinitat més properes a la realitat i més allunyades dels models tradicionals

MATERIALS NECESSARIS

Revistes, fulls i bolígrafs

ACTIVITAT 5. ...I ARA, PARLEM DE SEXE I DE LA PORNOGRAFIA

a) Descripció

En esta activitat, basada en la Maleta Pedagògica de la Fundació Surt (s.d.), es tracta d'oferir un espai on parlar lliurement de sexe i de la pornografia.

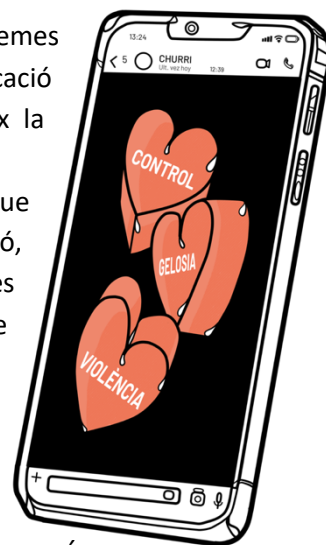
Duració: 30-40 minuts.

b) Metodologia

Esta activitat pot fer-se directament en format de debat. No obstant això, seria interessant formar en primer lloc grups de 4-5 persones (depenent de la quantitat de persones participants) per a discutir al voltant de les següents qüestions:

- Heu rebut algun tipus d'educació sexual al llarg del vostre pas per l'escola? I per part de les vostres famílies?
- Per què penseu que és un tema tabú?
- Soleu parlar de sexe amb amigues o amics?
- Què us atrau i què us fa por d'este tema?
- Consumiu pornografia? Directament o a través d'amigues o amics?

- Què penseu que ensenya la pornografia? Us ensenya mites o realitats?
- Quins problemes planteja l'educació sexual que ofereix la pornografia?
- Sabent a més que genera addicció, quins efectes negatius pot tindre en vosaltres i en la relació amb la vostra parella?

A continuació, es posaria tot en comú respectant torns de paraula, escoltant opinions, etcètera.

Fer que el professorat mateixa parle d'estos temes amb l'alumnat contribueix al fet que l'alumnat vaja veient que estes qüestions deixen de ser tabú a l'escola. Addicionalment, esta activitat podria combinar-se perfectament amb un seminari sobre sexualitat, demanant el recolzament d'una persona externa que siga experta en este tema.

MATERIALS NECESSARIS

Res especial

OBJECTIUS

Parlar amb naturalitat sobre sexe i pornografia i fomentar una educació sexual realista i saludable

ACTIVITAT 6. TEATRE-FÒRUM

a) Descripció

Esta activitat està basada en la proposada per Pascual Calleja (2021), però adaptada a Secundària. En si mateixa, representa el final del recorregut i l'inici de noves discussions i reflexions. Es tracta de preparar un Teatre-Fòrum sobre violència de gènere i el mite de l'amor romàntic.

Duració: Variable.

b) Metodologia

En base a tot allò aprés al llarg de les activitats ací proposades i a partir d'experiències pròpies o de persones conegudes, l'alumnat ha de dissenyar, en forma de guió de teatre, escenes quotidianes que representen, o bé situacions de violència de gènere, o bé elements relacionats amb el mite de l'amor romàntic.

Este guió durà a la seua representació, la qual cosa suposarà temps de preparació, assajos, etcètera. Caldrà definir bé el paper de cadascun dels personatges, tant si són agressors o víctimes, com si són còmplices passius.

La representació permetrà la realització d'un Fòrum on tractar estos temes obertament, revisant les relacions tòxiques i el seu vincle amb la violència de gènere, desmuntant el mite de l'amor romàntic i posant en dubte les masculinitats i les feminitats que ens venen imposades.

OBJECTIUS

Organitzar una obra de teatre que ajude a iniciar amb el públic assistent un Fòrum sobre la violència de gènere i el mite de l'amor romàntic

MATERIALS NECESSARIS

Creativitat i ganes de generar consciència sobre les qüestions tractades, a banda de materials que puguen necessitar-se per a l'obra de teatre en funció del seu grau de complexitat i posada en escena

BANC DE RECURSOS SOBRE EL MITE DE L'AMOR ROMÀNTIC I LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

A continuació, s'aporta un banc de recursos valuosos per a treballar el mite de l'amor romàntic i combatre la violència de gènere. El banc de recursos s'ha distribuït en recursos audiovisuals, bibliogràfics i digitals.

a) Recursos audiovisuals

Aprendiendo a querer

Tipus de recurs: Reportatge

Duració: 17 minuts

Descripció:

RTVE ens ofereix un reportatge sobre persones que han patit situacions de maltractament i violència de gènere, la seua experiència, els seus sentiments i les possibles eixides davant esta problemàtica, entre les quals destaca el fet d'optar per models d'amor allunyats del mite de l'amor romàntic i el seu sexisme.

Web: <https://www.rtve.es/play/videos/informe-semanal/aprendiendo-a-querer/639060/>

Si tu chico te da miedo, cuéntalo

Tipus de recurs: Campanya

Duració: 1 minut

Descripció:

Campanya del Ministeri d'Igualtat contra la violència de gènere. En concret, tracta els comportaments possessius de la parella.

Web: <https://www.youtube.com/watch?v=C5C38DrQPqw>

La mujer, cosa de hombres

Tipus de recurs: Documental

Duració: 27 minuts

Descripció:

Documental de RTVE dirigit per Isabel Coixet sobre el tractament que la violència de gènere té als mitjans de comunicació. Centra l'atenció en la història d'Ana Orantes, primera dona que es va atrevir a denunciar per televisió el maltractament que rebia per part del seu marit.

Web: <https://www.rtve.es/play/videos/50-anos-de/la-mujer-cosa-de-hombres-isabel-coixet/5128059/>

La maleta de Marta

Tipus de recurs: Documental

Duració: 86 minuts

Descripció:

Günter Schwaiger ens mostra l'experiència de Marta, víctima de violència de gènere per part del seu ex-marit. Amb ella explora en el patiment de la dona maltractada, així com en l'imaginari col·lectiu que hi ha al voltant d'esta problemàtica.

URL

al

tràiler:

<https://www.youtube.com/watch?v=kISfoRXP4A>

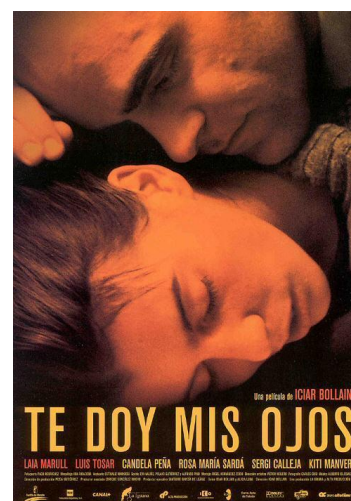
Te doy mis ojos

Tipus de recurs: Pel·lícula

Duració: 106 minuts

Descripció:

Íciar Bollaín ens conta la història de Pilar, que aparentment duu una vida normal, però és víctima de violència de gènere per part del seu marit. En eixe sentit, retrata la duresa i complexitat que suposa passar per i tractar d'eixir d'esta espiral sense ajuda ni recolzament.

Supervivientes

Tipus de recurs: Capítol de Ràdio Gaga

Descripció:

A Movistar+ tenim este capítol de Ràdio Gaga, on s'entrevista a dones supervivents de situacions de maltractament a Andalusia, així com amb familiars, filles i fills.

El orden de las cosas

Tipus de recurs: Curtmetratge

Duració: 20 minuts

Descripció:

Nominat a millor curtmetratge de ficció l'any 2010 als premis Goya, este curtmetratge espanyol amb format de documental es centra en la vida de Júlia. Plena de metàfores i simbolismes, és un gran recurs per a treballar la violència de gènere.

El mal querer

Tipus de recurs: Àlbum musical

Descripció:

Disc de Rosalía que permet treballar la violència de gènere amb les i els joves, en la mesura que les lletres ajuden a desmuntar el mite de l'amor romàntic.

Me aisló hasta dejarme sola

Tipus de recurs: Programa especial de ràdio (Hoy por hoy, Cadena Ser)

Duració: 32 minuts

Descripció:

En este programa la periodista Pepa Bueno entrevista a dos adolescents víctimes de maltractament per part de les seues parelles, explorant en les seues experiències i en com ho van superar.

Web:

http://cadenaser.com/programa/2015/06/17/hoy_por_hoy/1434528914_207248.htm
|

Mayoría oprimida

Tipus de recurs: Curtmetratge

Duració: 11 minuts

Descripció:

Este curtmetratge juga amb una realitat en la qual els homes i dones intercanvien els papers. Els homes passen a viure, per tant, situacions que les dones viuen quotidianament. Este joc permet la reflexió tant de dones, en el seu hipotètic paper d'agressores, com d'homes, en el seu hipotètic paper de víctimes.

Compañeras

Tipus de recurs: Vídeo-poema

Duració: 3 minuts 40 segons

Descripció:

Amb motiu del Día Mundial de la Dona, el 8 de març de 2017 el cantant i poeta Marwan va compondre este vídeo-poema dedicat a les dones i que permet una anàlisi en profunditat dins l'aula per la quantitat de temes que explora.

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=bAlt0041fqs>

b) Recursos bibliogràfics

El diario azul de Carlota

Tipus de recurs: Llibre

Descripció:

En este llibre, que té forma de diari, Gemma Lienas recull diferents formes de violència de gènere cap a les dones, a més d'aportar recursos que ajuden davant situacions de perill.

Eso no es amor: 30 retos para trabajar la igualdad

Tipus de recurs: Llibre

Descripció:

Marina Marroquí ens ofereix un manual on tracta de fer-nos reflexionar sobre alguns dels elements que acompanyen el mite de l'amor romàntic (la mitja taronja, la gelosia com a prova d'amor...), ajudant a l'establiment de relacions sanes basades en la igualtat.

Prevenir la violencia de género. Orientaciones para el profesorado

Tipus de recurs: Recurs digital

Descripció:

La Casa de la Mujer ens ofereix una guia dirigida a orientar al professorat sobre com tractar la qüestió de la violència de gènere: què és, com es manifesta, idees falses sobre esta problemàtica, així com consells sobre com actuar dins el centre educatiu.

Web: <http://carei.es/wp-content/uploads/pre-violencia-genero-Profesorado.pdf>

150 canciones para trabajar la prevención de la violencia de género en el marco educativo

Tipus de recurs: Proposta didàctica

Descripció:

L'Ajuntament de València ofereix esta proposta didàctica recopilant 150 cançons que ajuden a treballar la violència de gènere a l'aula, plantejant activitats al voltant d'elles.

Web: <http://carei.es/wp-content/uploads/150-canciones-para-trabajar-la-prevenci%C3%B3n-de-la-violencia-de-g%C3%A9nero-en-el-marco-educativo-AYUNTAMIENTO-DE-VALENCIA.pdf>

Si es amor, no duele

Tipus de recurs: Guia

Descripció:

Pamela Palenciano i Iván Larreynaga adapten l'obra de teatre "No solo duelen los golpes", per a fer reflexionar en torn a les relacions tòxiques que solen resultar invisibles per a les persones que les pateixen.

En busca del buen amor

Tipus de recurs: Proposta didàctica

Descripció:

El Govern de Canàries fa un recull d'activitats pensades per a dur a terme en tutories i dirigides a tractar les relacions tòxiques i la prevenció de la violència de gènere dins la parella.

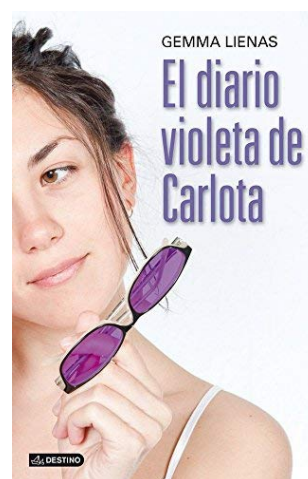
Web: http://carei.es/wp-content/uploads/Buen_amor_Tutoria_Amores-Primaria.pdf

El diario violeta de Carlota

Tipus de recurs: Llibre

Descripció:

Gemma Lienas ens ofereix este llibre per a tractar els rols de gènere i la situació de la dona a l'actualitat.

Materiales para prevenir la violencia contra las mujeres desde el marco educativo. Unidad didáctica para Educación Secundaria

Tipus de recurs: Unitat didàctica

Descripció:

Esta unitat didàctica, desenvolupada pel Centre de Professors i Recursos Molina de Segura, està dirigida a Secundària i busca la prevenció de la violència de gènere.

Web: http://carei.es/wp-content/uploads/VG_Unidad-Didáctica-para-Secundaria-CPR-2005.pdf

Guía didáctica de los cortometrajes “Encuentra el verdadero amor” para la prevención de la violencia de género

Tipus de recurs: Unitat didàctica

Descripció:

Des del Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat ens arriba esta Unitat didàctica plena de curtmetratges per a treballar a les aules i dirigida a la prevenció de la violència de gènere en l'adolescència.

Web:

<https://violenciagenero.igualdad.gob.es/profesionalesInvestigacion/educativo/recursos/material/pdf/guia.pdf>

c) Recursos digitals

Equitrivia

Tipus de recurs: Joc online

Descripció:

Amb format *Trivial*, el Govern d'Aragó va dissenyar este joc on es fan preguntes relacionades amb la violència de gènere i les relacions tòxiques per a la reflexió.

DetectAmor

Tipus de recurs: App

Descripció:

L'Institut Andalús de la Dona ha creat esta aplicació plena de jocs amb l'objectiu de fer reflexionar sobre l'amor i les relacions, i fomentar la igualtat i el respecte.

Web:

<https://www.juntadeandalucia.es/iamindex.php/areas-tematicas-coeducacion/app-detectamor>

La última y definitiva Guía para la detección del Machismo

Tipus de recurs: Test online

Descripció:

Este formulari online està pensat per a identificar comportaments i actituds masclistes en els joves, a més d'incloure consells per a evitar eixos comportaments, podent obrir portes a la reflexió i el debat.

Web: <http://www.machistaenrehabilitacion.com/guia/>

La Psico Woman

Tipus de recurs: Canal de YouTube

Descripció:

Isa Duque, sexòloga, psicòloga i terapeuta sistèmica familiar, ens ofereix el seu canal de YouTube on tracta qüestions relacionades amb la violència de gènere i les relacions sanes.

Web: <https://www.youtube.com/c/PsicoWoman>

Beldur Barik

Tipus de recurs: Programa de recursos

Descripció:

Organitzat per l'Institut Basc de la Dona, el programa Beldur Barik és un programa en moviment que organitza activitats per a joves i adolescents i treballa per la igualtat i contra de la violència de gènere.

Web: <https://www.beldurbarik.eus>

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Conselleria d'Educació, Investigació, Cultura i Esport (2018). *Pla director de coeducació*. Generalitat Valenciana. <https://portal.edu.gva.es/consellescolar/historia/pla-director-de-coeducacio/>
- De Miguel Álvarez, A. (2021). Sobre la pornografía y la educación sexual: ¿puede «el sexo» legitimar la humillación y la violencia? *Gaceta Sanitaria*, 35(4), 379-382. <https://www.gacetasanitaria.org/es-sobre-pornografia-educacion-sexual-puede-articulo-S021391112030039X>
- De Miguel Luken, V. (2015). *Percepción de la violencia de género en la adolescencia y la juventud*. Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad. https://www.observatoriodelainfancia.es/ficherosoia/documentos/4483_d Percepcion Social VG Adolesc Juv.pdf
- Delegació del Govern contra la Violència de Gènere (2003-2022). *Fichas estadísticas de víctimas mortales por Violencia de Género desde el 1 de enero de 2003 hasta el día de hoy*. Ministerio de Igualdad. <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/victimasMortales/fichaMujeres/home.htm>
- Delegació del Govern contra la Violència de Gènere (s.d.). *Violencia de Género digital*. Ministerio de Igualdad. <https://violenciagenero.igualdad.gob.es/informacionUtil/comoDetectarla/VG Digital/home.htm>
- Díaz-Aguado Jalón, M. J., Martínez Arias, R. & Martínez Babarro, J. (2014) Evolución de la adolescencia española sobre la igualdad y prevención de la violencia de género.

- Contra la Violencia de Género. Documentos*, 19.
https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/Libro_19_Evoluc_Adolescencia_Igualdad.pdf
- Díaz-Aguado Jalón, M. J., Martínez Arias, R. & Martínez Babarro, J. (2020). *Menores y violencia de género*. Ministerio de Igualdad.
https://www.observatoriodelainfancia.es/ficherosoia/documentos/7236_d_Menores-ViolenciaGenero.pdf
- Díaz-Aguado, M. J. (dir.) (2021). La situación de la violencia contra las mujeres en la adolescencia en España. *Aulas por la igualdad*, 1.
https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2021/estudios/violencia_en_la_adolescencia.htm
- Fundació Surt (s.d.). *Maleta Pedagògica. Un equipaje para la interculturalidad*. Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament.
http://www.surt.org/maletaintercultural/pdf/M1_Dinamicas.pdf
- García Carpintero, M. A., Ruiz Repullo, C. & Romo Avilés, N. (2019). Acoso sexual juvenil en los espacios de ocio nocturno: doble vulnerabilidad femenina. *Lectora*, 25, 329-248.
https://digibug.ugr.es/bitstream/handle/10481/57910/Carpintero_AcosoSexual.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Gil Irastorza, H. (2021). Análisis feminista del impacto de la pornografía en la educación sexual de la adolescencia. En T. Aránguez Sánchez & O. Olariu (coords.) *Feminismo digital. Violencia contra las mujeres y brecha sexista en internet*, 571-598.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8306618>
- Ministeri d'Igualtat (2022). *XIII Informe Anual del Observatorio Estatal de Violencia sobre la Mujer. Resumen Ejecutivo*. Ministerio de Igualdad.
https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/observatorio/informesEjecutivos/docs/2019/Resumen_ejecutivo_2019.pdf
- Organització Mundial de la Salut (2013). *Responding to intimate partner violence and sexual violence against women: WHO clinical and policy guidelines*. WHO.
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85240/9789241548595_eng.pdf
- Pascual Calleja, L. (2021). El Teatro Foro para la prevención de la violencia de género en la Universidad. En R. Rodríguez Rodríguez (coord.) *Prevención e intervención en clave de género: Dos nuevas propuestas*. *Treballs Feministes*, 20, 77-136.
- Rodríguez, E., Calderón, D., Kuric, S. & Sanmartín, A., (2021). *Barómetro Juventud y Género 2021. Identidades, representaciones y experiencias en una realidad social compleja*. Centro Reina Sofía sobre Adolescencia y Juventud, Fad. DOI: 10.5281/zenodo.5205628
- Romo Avilés, N., García Carpintero, M. A. & Pavón Benítez, L. (2019). Not without My Mobile Phone: Alcohol Binge Drinking, Gender Violence and Technology in the Spanish Culture of Intoxication. *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 27(2), 154-164.
<https://doi.org/10.1080/09687637.2019.1585759>
- Ruiz Repullo, C. (2011). *Un análisis sociológico sobre el amor romántico como posible factor de riesgo en la adolescencia*. I Congreso Internacional de educación para la igualdad: Género y sexualidades. Universidad de Granada, Granada, 127-135.

- Ruiz Repullo, C. (2014). *Graduando Violencias Cotidianas. La construcción social de las relaciones amorosas y sexuales en la adolescencia*. Diputación Provincial de Jaén.
- Ruiz Repullo, C. (2016). *Los mitos del amor romántico: SOS celos*. Congreso Universitario Internacional Investigación y Género. Universidad de Sevilla, Sevilla, 625-636. https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/51824/Pages%20from%20Investigacion_Genero_16-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ruiz Repullo, C. (2019). Qué se esconde tras la violencia sexual en la adolescencia. *Dossier Graó*, 4, 25-28. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7268622>
- Sáez-González, E. (2022). La pornografía como ideóloga de la violencia sexual. Los contenidos pornográficos más vistos y su traducción a la realidad social. En E. Bandrés Goldáraz, R. Diez Ros & T. Aránguez Sánchez (coords.) *Feminismos aplicados. Un enfoque desde la educación, género, violencia estructural y los movimientos sociales*, 235-260. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8500155>
- Sánchez Rubio, B. (2021). Pornografía, redes sociales y violencia sexual. En C. Torres Fernández, J. Puig Guisado, G. Molano Caro & A. I. Aguilar Cuesta (coords.) *Diversidad sexual y género a través de la educación y las artes*, 72-84.
- Sanchis Caudet, R. M. (2014). Nota introductòria. El gènere i la identitat adolescent. En M. Freixanet Mateo (coord.) *Relacions de gènere entre joves i adolescents: com intervenir quan hi ha violència?*, Institut de Ciències Polítiques i Socials (pp. 19-33). https://ddd.uab.cat/pub/lilibres/2014/181788/relgenjov_a2014n32.pdf
- Sanchis Caudet, R. M. (2020). 'Karícies' a l'aula. *Temps d'educació*, 58, 37-50. <https://www.raco.cat/index.php/TempsEducacio/article/view/376848>
- Subirats, M. (2006). La educación de las mujeres: de la marginalidad a la coeducación. Propuestas para una metodología de cambio educativo. En C. Rodríguez Martínez (comp.) *Género y currículo. Aportaciones del género al estudio y práctica del currículo*. Akal (pp. 229-255).
- Torres Alberó, C. (2014). El ciberacoso como forma de ejercer la violencia de género en la juventud: un riesgo en la Sociedad de la información y del conocimiento. *Colección contra la violencia de género*, 18. Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad (Delegación del Gobierno para la Violencia de Género). https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/colecciones/pdf/Libro_18_Ciberacoso.pdf
- Urbano Ángel, E. (2020). Un acercamiento a la violencia de género en centros educativos. Desde la experiencia y la interdisciplinariedad. *Treballs feministes*, 19.
- Vélez Barquilla, M. T. (2022). La influencia de la pornografía en las relaciones sexuales entre jóvenes y adolescentes. Un análisis del consumo de pornografía en Cantabria. *Ehquidad. International Welfare Policies and Social Work Journal*, 17, 153-178. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8224413>

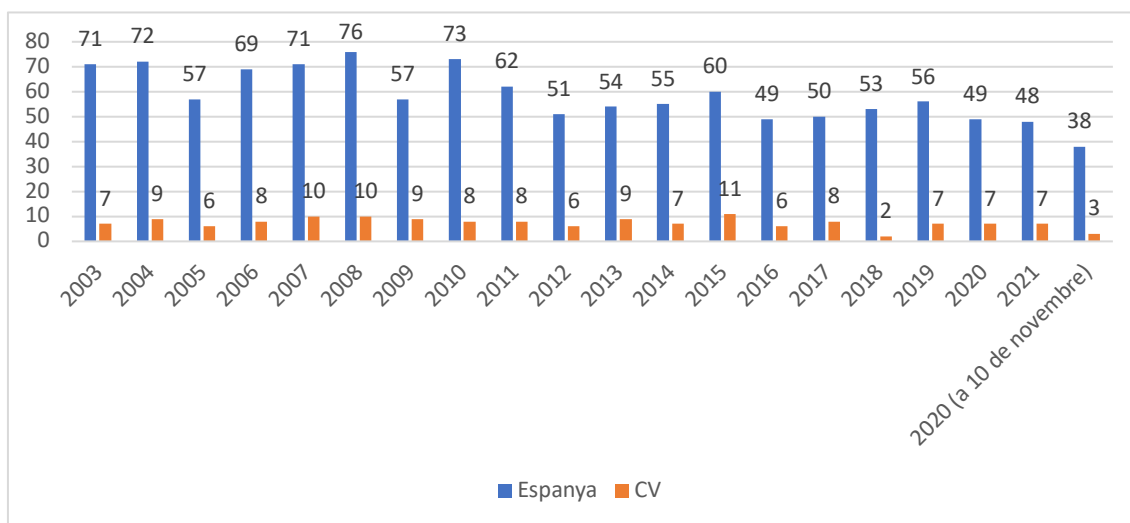

ANNEXOS

ANNEX 1. LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE EN XIFRES

Evolució del nombre de víctimes mortals per violència de gènere a Espanya i la Comunitat Valenciana

GRÀFICA 1. Evolució del nombre de víctimes mortals per violència de gènere a Espanya i la Comunitat Valenciana, del 1 de gener de 2003 fins al 10 de novembre de 2022

Font: Delegació de Govern contra la Violència de Gènere

Quantitat de denúncies i víctimes de violència de gènere

El nombre de denúncies que arriben als jutjats per violència de gènere ha augmentat en els darrers anys. A Espanya, l'any 2009 es van rebre 371 denúncies i 10 anys més tard, la xifra arribava a 460 (Ministeri d'Igualtat, 2022).

Totes estes dades assenyalen solament la punta de l'iceberg i no descriuen una realitat que sembla invisible.

TAULA 1. Víctimes de violència de gènere amb ordre de protecció i mesures cautelars a Espanya segons grup d'edat. Període 2011-2021

	2011	2013	2015	2017	2019	2021
Totes les edats	32.242	27.122	27.624	29.008	31.911	30.141
Menys de 18 anys	571	499	637	653	719	661
De 18 a 24 anys	5.170	4.042	4.002	4.287	4.668	4.301
De 25 a 44 anys	20.613	17.313	17.145	17.798	19.785	18.375
De 45 a 64 anys	5.309	4.783	5.272	5.693	6.125	6.246
65 i més anys	579	485	568	577	614	558

Notes:

Resultats referits a assumptes (amb mesures cautelars dictades) inscrits en el Registre al llarg del període de referència

Font: INE

TAULA 2. Víctimes de violència de gènere amb ordre de protecció i mesures cautelars a la Comunitat Valenciana segons grup d'edat. Període 2011-2021

	2011	2013	2015	2017	2019	2021
Totes les edats	4.438	3.857	4.144	4.196	4.909	4.548
Menys de 18 anys	84	93	133	104	122	110
De 18 a 24 anys	710	589	586	614	719	657
De 25 a 44 anys	2.876	2.492	2.577	2.557	2.986	2.734
De 45 a 64 anys	695	627	778	834	1.007	968
65 i més anys	73	56	70	87	75	79

Notes:

Resultats referits a assumptes (amb mesures cautelars dictades) inscrits en el Registre al llarg del període de referència

Font: INE

TAULA 3. Persones denunciades per violència de gènere amb ordre de protecció i mesures cautelars a Espanya segons grup d'edat. Període 2011-2021

	2011	2013	2015	2017	2019	2021
Totes les edats	32.142	27.017	27.562	28.987	31.805	30.047
Menys de 18 anys	71	76	101	127	125	123
De 18 a 24 anys	3.313	2.691	2.739	2.975	3.203	2.912
De 25 a 44 anys	20.514	16.837	16.689	17.489	19.502	18.063
De 45 a 64 anys	7.354	6.600	7.108	7.462	8.005	8.016
65 i més anys	890	813	925	934	970	933

Notes:

Resultats referits a assumptes (amb mesures cautelars dictades) inscrits en el Registre al llarg del període de referència

Font: INE

TAULA 4. Persones denunciades per violència de gènere amb ordre de protecció i mesures cautelars a la Comunitat Valenciana segons grup d'edat. Període 2011-2021

	2011	2013	2015	2017	2019	2021
Totes les edats	4.433	3.850	4.147	4.196	4.884	4.523
Menys de 18 anys	19	22	32	23	17	29
De 18 a 24 anys	423	370	384	431	492	416
De 25 a 44 anys	2.894	2.434	2.549	2.521	2.982	2.714
De 45 a 64 anys	976	921	1.045	1.074	1.255	1.242
65 i més anys	121	103	137	147	138	122

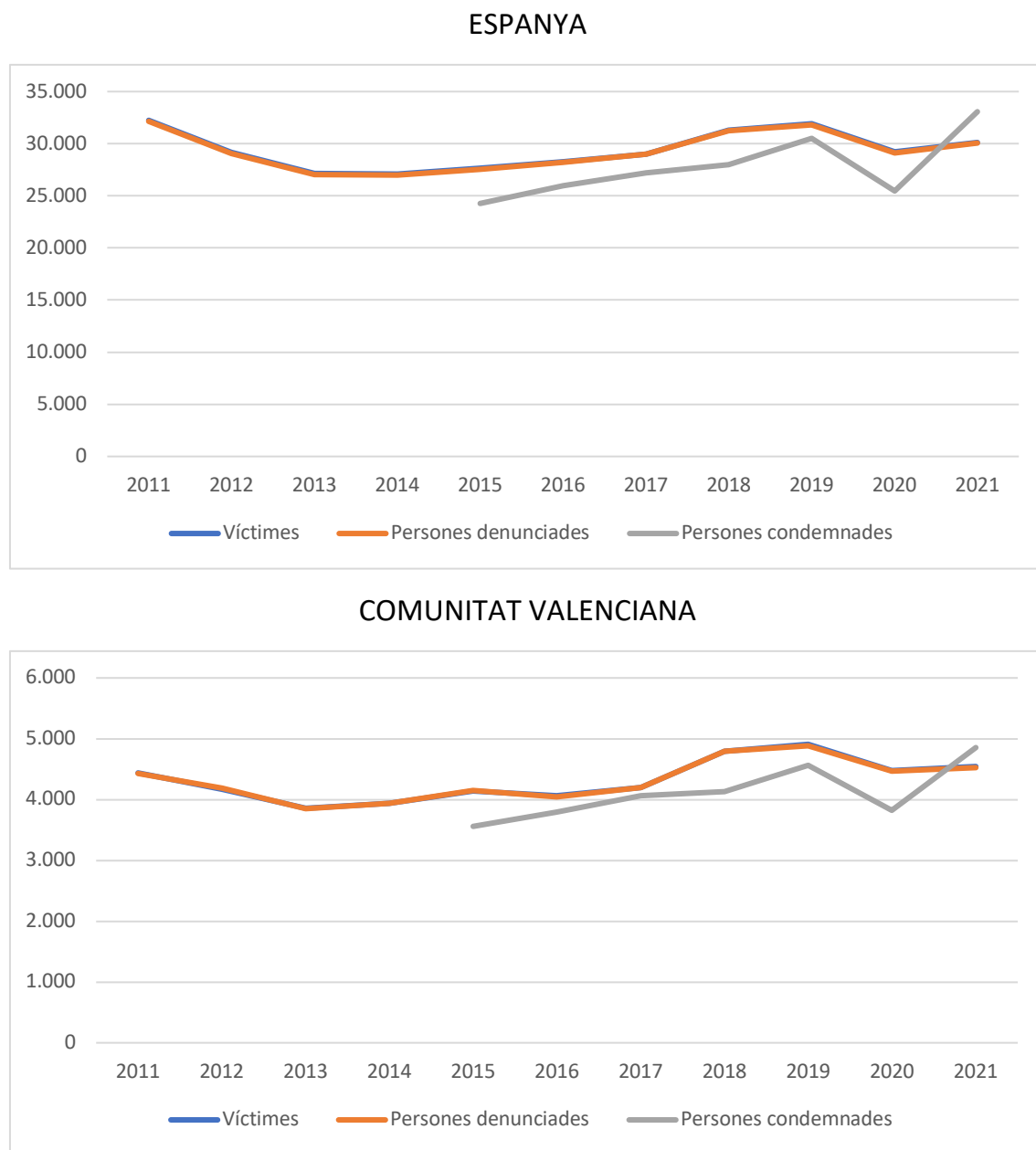
Notes:

Resultats referits a assumptes (amb mesures cautelars dictades) inscrits en el Registre al llarg del període de referència

Font: INE

GRÀFICA 2. Víctimes, persones denunciades o condemnades per violència de gènere amb ordre de protecció i mesures cautelars a Espanya i la Comunitat Valenciana. Totes les edats. Període 2011-2021

Font: INE

Comparant xifres de víctimes i de persones denunciades, estes últimes són més baixes, possiblement perquè es comptabilitzen persones denunciades en cada any i no fets denunciats, que podrien afectar a més d'una víctima al mateix temps.

TAULA 5. Víctimes, persones denunciades o condemnades per violència de gènere amb ordre de protecció i mesures cautelars a Espanya i la Comunitat Valenciana. Totes les edats. Període 2011-2021

	VÍCTIMES			PERSONES DENUNCIADES			PERSONES CONDEMNADES			
	Espanya	CV		Espanya	CV		Espanya		CV	
	Abs.	Abs.	% respecte a les xifres d'Espanya	Abs.	Abs.	% respecte a les xifres d'Espanya	Abs.	% respecte del nombre de persones denunciades	Abs.	% respecte del nombre de persones denunciades
2011	32.242	4.438	13,8	32.142	4.433	13,8	-	-	-	-
2012	29.146	4.172	14,3	29.048	4.186	14,4	-	-	-	-
2013	27.122	3.857	14,2	27.017	3.850	14,3	-	-	-	-
2014	27.087	3.940	14,5	26.987	3.934	14,6	-	-	-	-
2015	27.624	4.144	15,0	27.562	4.147	15,0	24.265	88,0	3.559	85,8
2016	28.281	4.067	14,4	28.201	4.042	14,3	25.959	92,0	3.794	93,9
2017	29.008	4.196	14,5	28.987	4.196	14,5	27.202	93,8	4.062	96,8
2018	31.286	4.794	15,3	31.250	4.794	15,3	27.972	89,5	4.130	86,1
2019	31.911	4.909	15,4	31.805	4.884	15,4	30.495	95,9	4.565	93,5
2020	29.215	4.473	15,3	29.135	4.466	15,3	25.436	87,3	3.823	85,6
2021	30.141	4.548	15,1	30.047	4.523	15,1	33.068	110,1	4.855	107,3
TOTAL	323.063	47.538	14,7	322.181	47.455	14,7	194.397	93,9 ⁽¹⁾	28.788	92,7 ⁽¹⁾

(1) Estos percentatges en concret s'han calculat sobre el total de persones denunciades de 2015 fins a 2021, tant a Espanya com a la Comunitat Valenciana.

Font: INE

A Espanya ha hagut, al llarg del període 2015-2021, un total de 194.397 persones condemnades per violència de gènere amb sentència ferma, la qual cosa representa el 93'9% de les persones denunciades. En el cas de la Comunitat Valenciana, la xifra de persones condemnades ascendeix a 28.788, la qual cosa representa el 92'7% del total de persones denunciades en el mateix territori. **Això significa que la immensa majoria de denúncies es tradueixen en condemna amb sentència ferma. El baix percentatge de casos que no acaben en condemna (entre el 6 i el 7%), pot deure's, o bé a una manca de proves, o bé a denúncies falses, però en qualsevol cas no eclipsa la quantitat de casos que sí es demostren i acaben amb condemna.**

Pot resultar confús el fet que l'any 2020 s'experimentara una baixada en el nombre de persones condemnades (en quasi un 10%) i, en canvi, un augment considerable l'any 2021, però per a entendre-ho cal tenir en compte que la pandèmia ha pogut fer que els judicis i les condemnes arribaren més tard que les denúncies dels fets comesos (per això l'any 2021 els percentatges superen el 100%).

Amb tot, no hi ha una tendència clara i definida en cap de les variables contemplades. En general, es mantenen xifres similars al llarg de tot el període, la qual cosa és com a mínim preocupant, perquè significa que la suposada major conscienciació que hi ha a la societat al voltant d'esta problemàtica no està reflectint-se en les dades, almenys en els últims 10 anys.

Tipus d'infraccions

TAULA 6. Infraccions penals imputades a la persona denunciada segons el tipus d'infracció. Espanya, de 2011 a 2021. Dades absolutes i relatives

	Total Nacional (%)										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Delictes	91,7	92,3	91,9	93,3	96,5	99,8	99,9	99,9	100,0	100,0	100,0
Homicidi i les seues formes	0,2	0,2	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2
Lesions	47,5	50,6	52,1	52,2	51,6	49,6	49,8	50,3	51,2	51,8	49,1
Detencions il·legals i segrest	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Amenaces	20,1	18,7	18,0	18,4	18,1	17,7	17,3	16,9	15,4	15,2	15,5
Coaccions	2,0	2,3	2,4	2,8	2,8	2,6	2,6	2,6	2,7	2,3	3,2
Tortures i integritat moral	14,7	14,2	13,3	14,1	17,3	19,5	19,6	19,0	19,3	20,2	21,2
Agressions sexuals	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,5	0,6	0,5	0,7	0,7	0,7
Abusos sexuals	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3
Violació de domicili	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Injúries	0,3	0,2	0,2	0,2	0,4	0,8	0,6	0,5	0,4	0,3	0,4
Danys	0,2	0,2	0,1	0,2	0,4	0,7	0,7	0,8	0,8	0,6	0,8
Trencament de condemna	5,3	4,6	4,3	3,9	4,3	7,3	7,5	7,9	8,2	7,6	7,8
Altres delictes sense especificar	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5
Faltes	8,3	7,7	8,1	6,7	3,5	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Faltes contra les persones	7,7	7,2	7,7	6,2	3,3	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Altres faltes sense especificar	0,5	0,5	0,4	0,5	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Total Infraccions (en números absoluts)	38.219	33.713	31.375	31.487	32.128	33.512	34.645	37.670	38.367	34.369	36.362

Font: INE

TAULA 7. Infraccions penals imputades a la persona denunciada segons el tipus d'infracció. Comunitat Valenciana, de 2011 a 2021. Dades absolutes i relatives

	Comunitat Valenciana (%)										
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Delictes	90,2	90,9	90,6	91,8	95,7	99,9	99,8	99,9	99,9	100,0	100,0
Homicidi i les seues formes	0,3	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2	0,3
Lesions	43,8	47,4	47,0	48,7	50,3	47,1	46,7	47,6	49,4	52,2	50,3
Detencions il·legals i segrest	0,1	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
Amenaces	22,3	21,2	21,0	20,3	17,6	17,7	17,7	18,4	16,8	14,5	15,8
Coaccions	1,3	2,0	2,8	2,6	2,6	2,5	2,9	2,6	2,2	2,0	3,1
Tortures i integritat moral	15,5	14,5	13,4	14,4	17,7	20,4	21,4	18,6	18,9	19,8	19,6
Agressions sexuals	0,5	0,7	0,5	0,4	0,5	0,5	0,4	0,3	0,4	0,5	0,5
Abusos sexuals	0,1	0,0	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,2	0,3
Violació de domicili	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,3
Injúries	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	1,2	0,7	0,7	0,8	0,4	0,5
Danys	0,1	0,3	0,0	0,2	0,4	0,6	0,7	0,6	0,9	0,5	0,8
Trencament de condemna	5,5	3,9	4,3	4,0	5,3	8,5	8,4	10,0	9,6	9,3	8,2
Altres delictes sense especificar	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,6	0,5	0,6	0,5	0,2	0,5
Faltes	9,8	9,1	9,4	8,2	4,3	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0
Faltes contra les persones	9,0	8,4	8,8	7,6	4,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Altres faltes sense especificar	0,7	0,7	0,6	0,6	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Total Infraccions (en números absoluts)	5.318	4.888	4.576	4.650	4.846	4.778	5.006	5.762	5.957	5.318	5.537

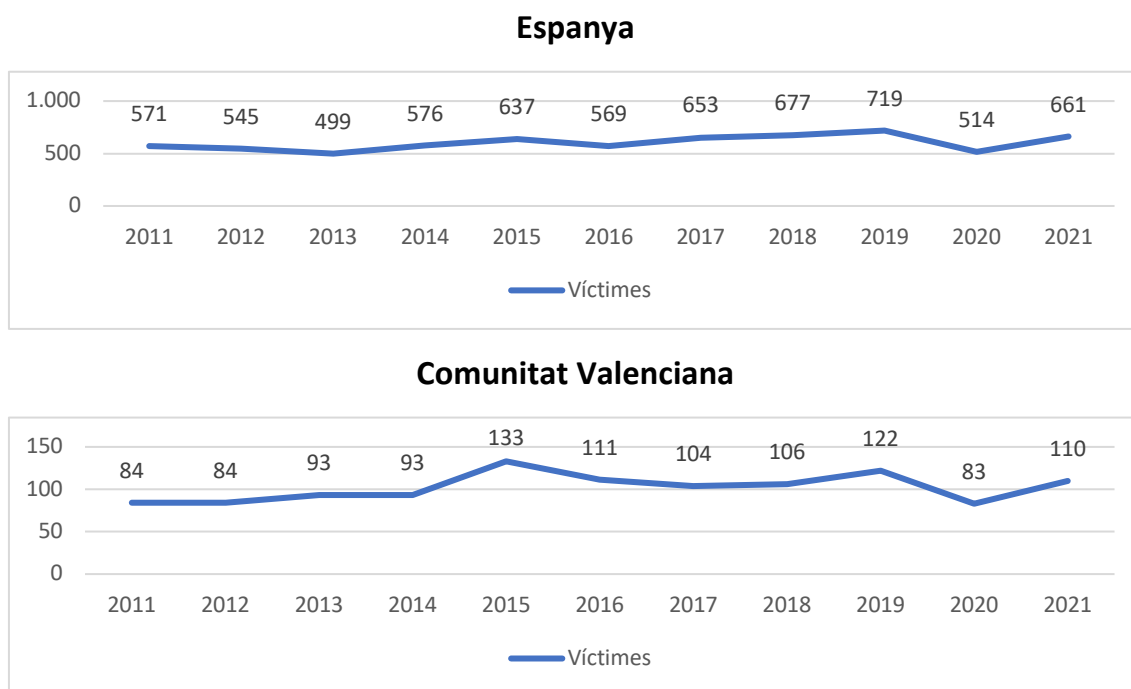
Font: INE

Cal recordar que hi ha delictes que són més difícils de provar que altres (per testimonis de tercers, per danys visibles, etcètera), per la qual cosa resulta coherent que uns delictes (lesions, per exemple) siguen més visibles a les estadístiques que altres (per exemple, coaccions o injúries). A més, delictes com les lesions molt probablement inclouen altres com amenaces o, de nou, coaccions, injúries, etcètera.

Estadístiques de violència de gènere en l'adolescència

GRÀFICA 3. Víctimes de violència de gènere menors de 18 anys amb ordre de protecció i mesures cautelars a Espanya i la Comunitat Valenciana. Període 2011-2021

	<i>Espanya</i>	<i>Comunitat Valenciana</i>	
	Abs.	Abs.	% respecte a Espanya
2011	571	84	14,7
2012	545	84	15,4
2013	499	93	18,6
2014	576	93	16,1
2015	637	133	20,9
2016	569	111	19,5
2017	653	104	15,9
2018	677	106	15,7
2019	719	122	17,0
2020	514	83	16,1
2021	661	110	16,6
Mitjana	602	102	17,0
TOTAL	6.621	1.123	17,0

Font: INE

Urbano Ángel (2020) sosté que, reforçada per agents de socialització com són els mitjans de comunicació, la publicitat o els videojocs, hi ha en l'actualitat una presència creixent de formes de violència masclista a l'etapa de l'adolescència, a pesar del fet que sembla que a les noves generacions hauria d'haver més consciència del problema i per tant en les seues mans hauria d'estar l'acabament d'una xacra com és la violència de gènere.

Segons Díaz-Aguado (2021) i el Ministeri d'Igualtat (2020), l'any 2019 al territori espanyol el 2'5% de les joves de 16 a 24 anys que havia tingut parella en alguna ocasió havien reconegut haver patit violència física; un 3'7%, violència sexual; un 11'6%, violència psicològica emocional; i un 17'3%, violència psicològica de control, que és un tipus de violència especialment comú entre adolescents de 16 a 17 anys, arribant a un 20% i disminuint a mesura que s'augmenta la franja d'edat.

Segons la Macroenquesta de Violència contra la dona duta a terme l'any 2015, el 70% de les dones adolescents trenca la seua relació amb la seua parella arrel d'haver sigut objecte d'algun tipus de violència masclista. El 39% d'aquelles que, residents a Espanya, tenen edats compreses entre els 16 i els 24 anys, han patit algun tipus de violència a mans de la seua parella o ex-parella. Eixa xifra augmenta al 43% si ens centrem en adolescents de 16 i 17 anys d'edat.

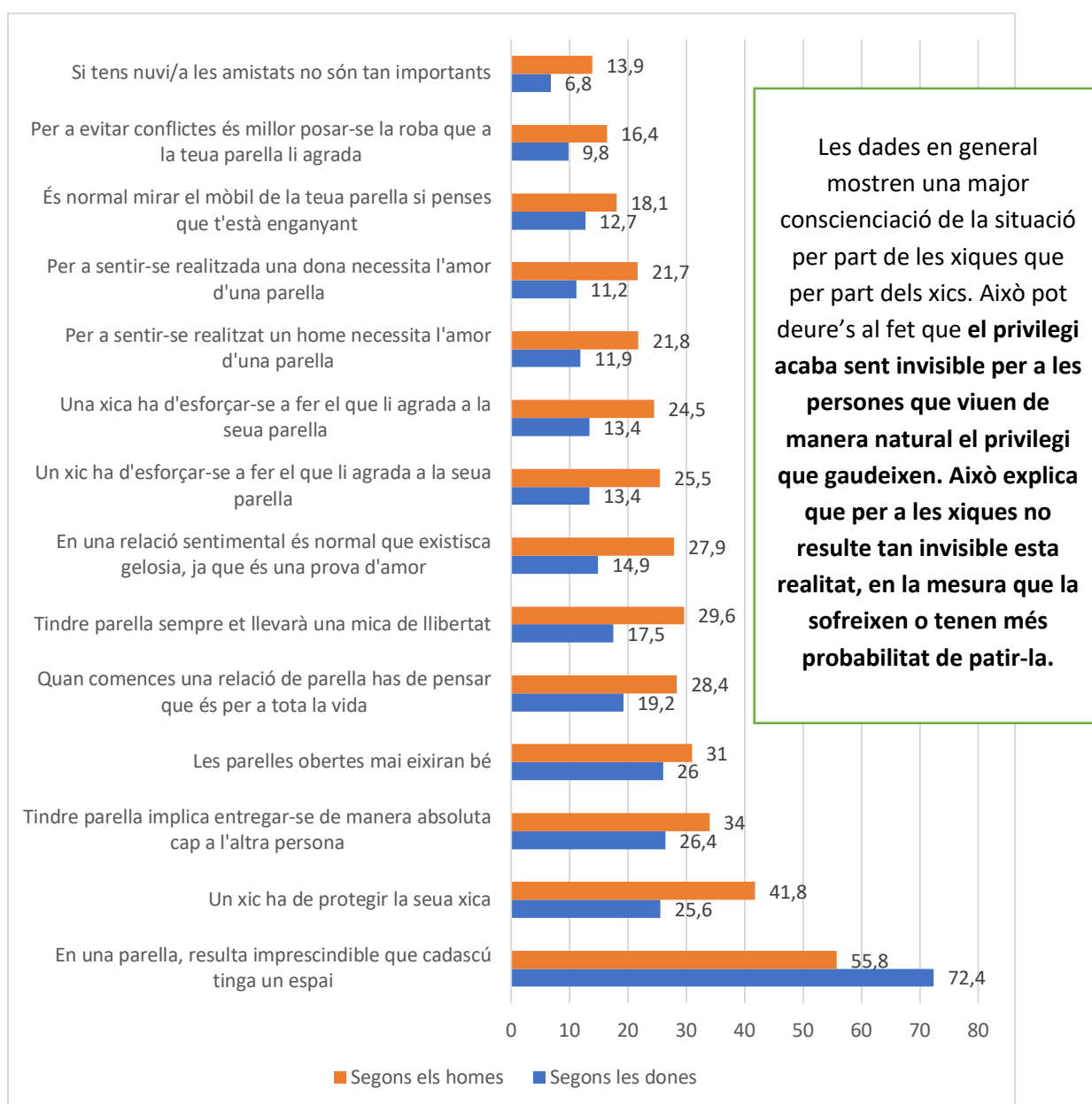
A més a més, el tipus de violència més comuna a l'etapa de l'adolescència és la coneguda com "violència de control", associada a la dominació sobre l'altre, a la possessió, de manera que al voltant d'un 75% de la joventut enquestada associa la gelosia com a mostra d'amor, o almenys han escoltat que una cosa ha d'anar lligada a l'altra.

Percepcions en torn a la violència de gènere entre la joventut

GRÀFICA 4. Percepcions sobre les relacions de parella a Espanya. Dades relatives per sexe. Any 2021

Percentatge de xics i xiques que es mostren totalment d'acord amb les següents afirmacions (7-10 punts en una escala de 0-10). Total mostra N=1.201)

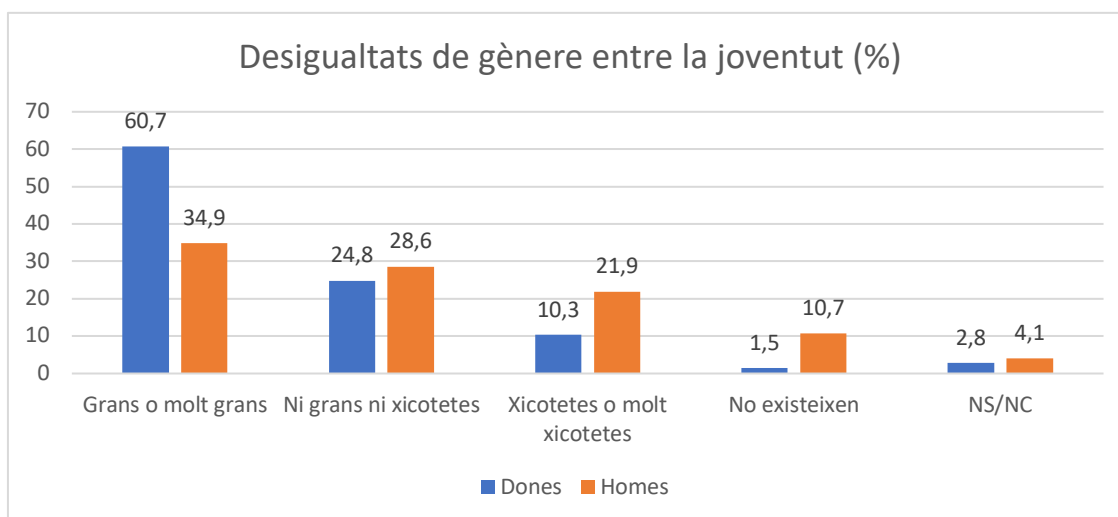
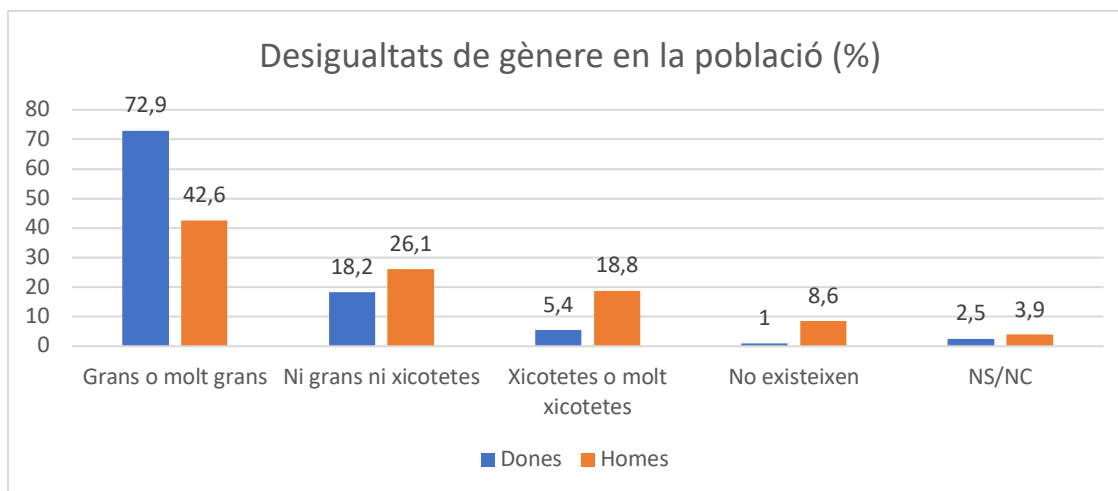

Pregunta original en l'enquesta: De les següents afirmacions, ens pots dir fins a quin punt estàs d'acord amb cadascuna d'elles? Utilitza una escala de 0 a 10, en la qual 0 és "gens d'acord" i 10 "totalment d'acord".

Font: Baròmetre de Joventut i Gènere de 2021

Gràfica 5. Percepcions sobre l'existència o no de desigualtat de gènere en la població en general i entre els i les joves, per sexe. Espanya, any 2021

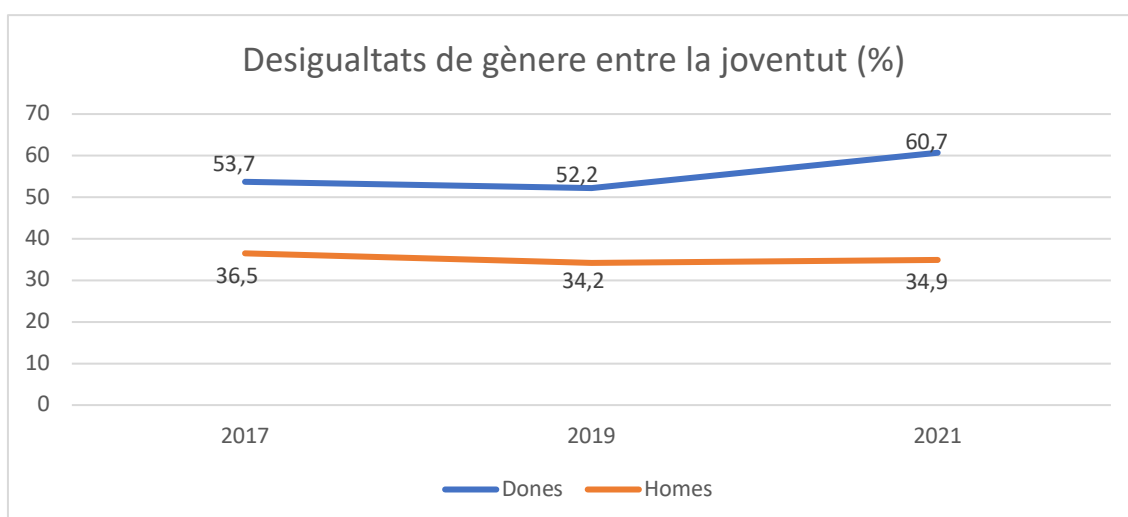
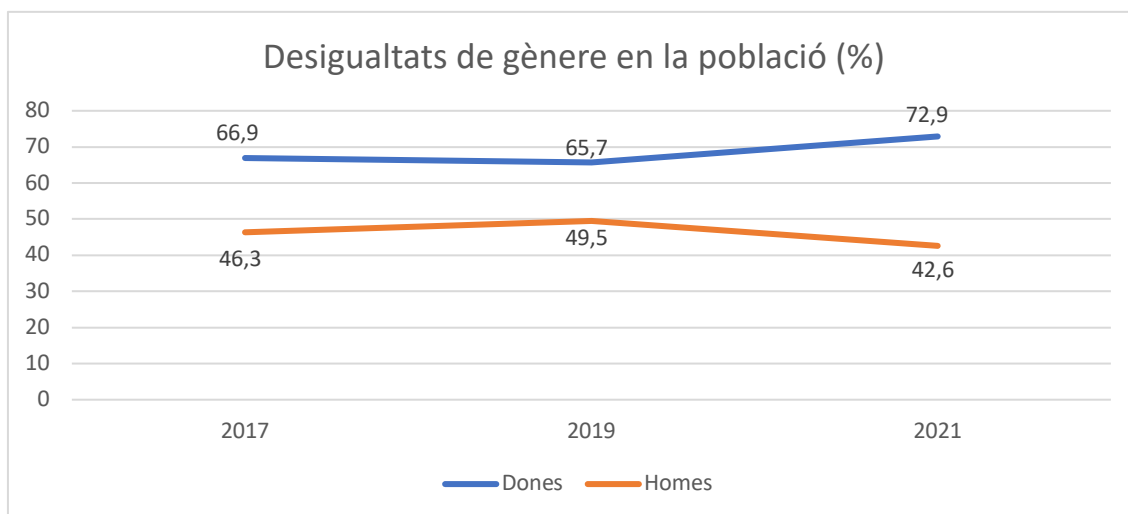

Pregunta original en l'enquesta: Com qualificaries les desigualtats que actualment existeixen entre dones i homes al nostre país? / I concretament entre les persones joves, com creus que són les desigualtats entre homes i dones?

Font: Baròmetre de Joventut i Gènere de 2021

Gràfica 6. Percentatge de joves que creuen en l'existència de grans o molt grans desigualtats de gènere a la població en general i entre la joventut, per sexe. Espanya, període 2017-2021

Pregunta original en l'enquesta: Com qualificaríes les desigualtats que actualment existeixen entre dones i homes al nostre país? / I concretament entre les persones joves, com creus que són les desigualtats entre homes i dones?

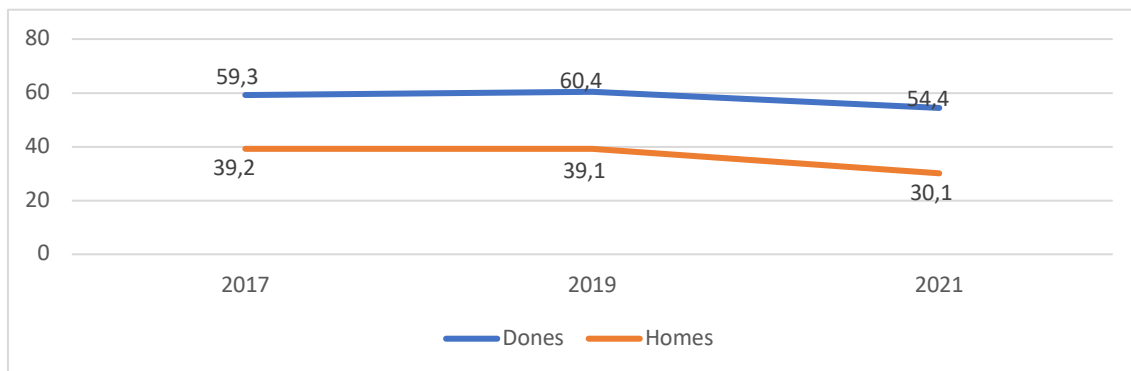
Font: Baròmetre de Joventut i Gènere de 2021

Tot i que les xifres no mostren una tendència clara al llarg dels darrers anys, sembla que els i les joves veuen les desigualtats de gènere com una qüestió principalment pròpia de la població adulta.

Percepcions i experiències de violència de gènere

GRÀFICA 7. Percentatge de joves que creuen que la violència de gènere ha augmentat a Espanya. Període 2017-2021

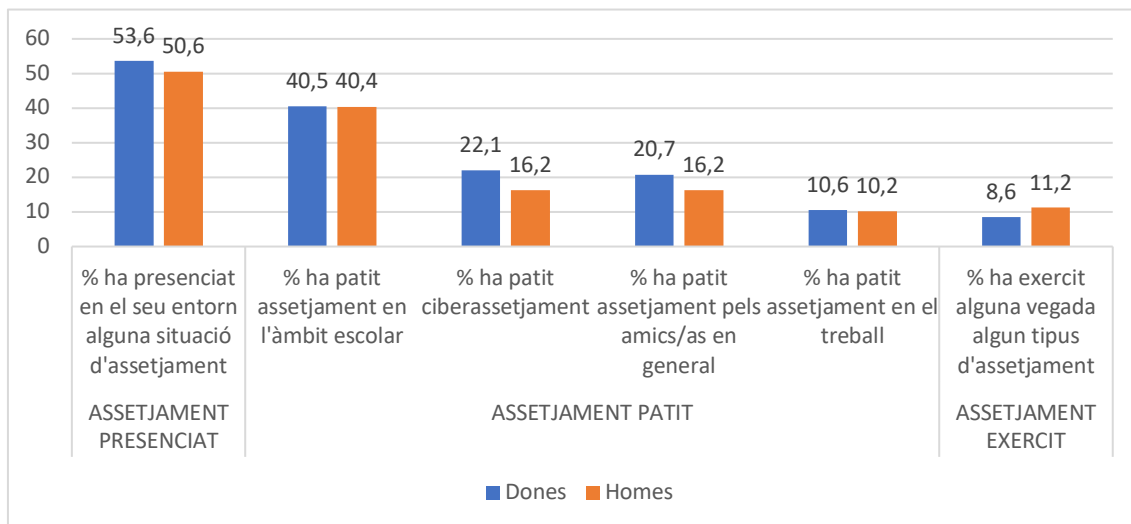

Pregunta original en l'enquesta: Creus que la violència contra les dones a Espanya... (es contempla solament les respostes de "alguna cosa" o "molt" en el seu conjunt).

Font: Baròmetre de Joventut i Gènere de 2021

GRÀFICA 8. Percentatge d'experiències d'assetjament presenciats, patits o exercits per sexe a Espanya. Any 2021. Dades relatives.

Total mostra N = 1.201

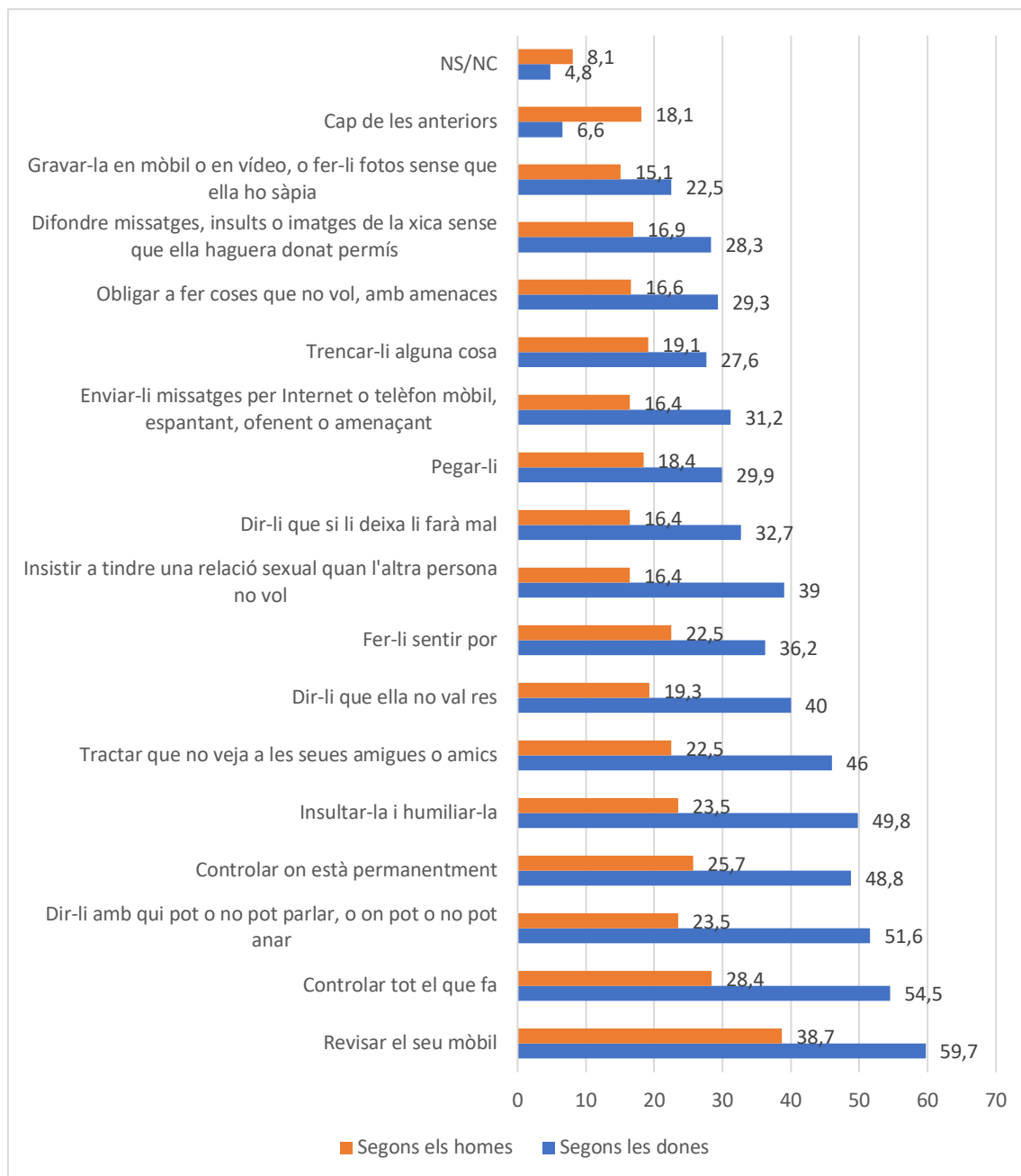
Pregunta original en l'enquesta: Has presenciats en el teu entorn educatiu o laboral alguna situació d'assetjament? / I en el cas, has patit alguna vegada o pateixes assetjament...? / I has exercit tu algun tipus d'assetjament?

Font: Baròmetre de Joventut i Gènere de 2021

GRÀFICA 9. Situacions de violència de gènere presenciades, segons sexe a Espanya. Any 2021. Dades relatives

Total mostra N = 1.201 (resposta múltiple)

Pregunta original en l'enquesta: Assenyalarem una sèrie de situacions. Ens podries indicar quines has vist o oït que hagen passat alguna vegada en el teu cercle pròxim? Assenyala totes les que un xic li haja fet a una xica.

Font: Baròmetre de Joventut i Gènere de 2021

